



mulier instituut

Economische omvang paardensector

In Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray

Paul Hover

Eva Heijnen

Economische omvang paardensector

In Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray

In opdracht van de gemeente Horst aan de Maas, de gemeente Peel en Maas en de gemeente Venray

Mede mogelijk gemaakt door:



Paul Hover
Eva Heijnen

© Mulier Instituut
Utrecht, april 2022

Mulier Instituut
sportonderzoek voor beleid en samenleving

Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | I www.mulierinstituut.nl
E info@mulierinstituut.nl | T [@mulierinstituut](https://twitter.com/mulierinstituut)

Inhoudsopgave

Samenvatting en kerncijfers	4
1. Inleiding	7
1.1 Aanleiding	7
1.2 Doel en onderzoeksvragen	7
1.3 Grandorse en Peelbergen Equestrian Centre	8
1.4 Aanpak	9
1.5 Leeswijzer	9
2. Paarden, pony's en hippische organisaties	10
2.1 Paarden en pony's	10
2.2 Organisaties met paarden en pony's	12
2.3 KNHS-leden, KNHS-verenigingen en FNRS-bedrijven	15
2.4 Conclusie	16
3. Economische omvang	17
3.1 Inleiding	17
3.2 Economische omvang	17
3.3 Conclusie	22
4. SWOT-analyse en strategie	23
4.1 SWOT-analyse	23
4.2 Strategie	30
4.3 Conclusie	34
5. Conclusie	35
Literatuur	37
Bijlage 1 Opzet en respons online enquête	40
Bijlage 2 Geïnterviewde experts en analyse interviews	41
Bijlage 3 Antwoorden op open vragen online enquête	42
Bijlage 4 Omzet per paard	59
Bijlage 5 Houding ten aanzien van stellingen	60

Samenvatting en kerncijfers

Doel, onderzoeksvragen en methode

Het doel van het onderzoek is het schatten van de economische omvang van de paardensector in de gemeenten Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray in 2019. Onderzoeksvragen zijn:

1. Wat is de definitie van de paardensector en welke deelsectoren kunnen worden onderscheiden?
2. Wat is de economische omvang van de paardensector in de gemeenten Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray, uitgedrukt in a) omzet, b) toegevoegde waarde en c) betaalde werkgelegenheid?
3. Op welke manier kan de paardensector de komende tien jaar optimaal bijdragen aan de economische ontwikkeling van de drie gemeenten?

Deze vragen zijn via kwantitatief onderzoek (online enquête van het Mulier Instituut, secundaire data-analyse), kwalitatief onderzoek (semigestructureerde expertinterviews) en literatuurstudie beantwoord.

Antwoord onderzoeksvraag 1

Tot de paardensector worden organisaties gerekend die volledig óf deels in de paardensector actief zijn. De deelsectoren zijn: 1) sport en houderij, 2) toeleveranciers en dienstverlening, 3) recreatie en toerisme, 4) onderwijs en 5) overige paardgerelateerde organisaties.

Antwoord onderzoeksvraag 2

De geschatte omzet in de paardensector in de drie gemeenten in 2019 bedraagt 116 miljoen euro. De bijbehorende toegevoegde waarde wordt geraamd op 40.500.000 euro en de sector zorgt in de drie gemeenten voor een betaalde werkgelegenheid van naar schatting 580 fte. Naast de economische waarde wordt de paardensector gekenmerkt door een niet te onderschatten waarde die minder goed in euro's is uit te drukken, zoals plezier, de bijdrage aan de (mentale) gezondheid en sociale contacten.

Antwoord onderzoeksvraag 3

Om te kunnen schetsen op welke manier de paardensector optimaal bij kan dragen aan de economische ontwikkeling van de gemeenten is eerst de balans opgemaakt middels een SWOT-analyse (tabel 1).

Tabel 1 SWOT-analyse paardensector in Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray

Interne analyse	Externe analyse
Sterktes 1. Paarden in DNA van regio 2. Vestigingsklimaat 3. PEC en Grandorse 4. Netwerk van ruiters- en menroutes 5. Economische omvang	Kansen 1. Paardensport voor toeristisch-recreatieve markt 2. Samenwerking met de Gezondste Regio 3. Vrijkomende agrarische bebouwing
Zwaktes 1. Beperkte samenwerking in paardensector 2. Beperkte facilitering breedtesport 3. Tijdrovende gemeentelijke dienstverlening 4. Economische omvang paardensector onvoldoende bekend 5. Associatie met frauduleuze praktijken	Bedreigingen 1. Onbekendheid lokale inwoners met paardensector 2. Dierziektes en zorgen om dierenwelzijn 3. Onvoldoende goed opgeleide professionals 4. Ontwikkelingen in andere paardenregio's

De uitkomsten van de SWOT-analyse vormden de basis voor elf strategieën:

- borgen continuïteit paardenbeleid en -kennis bij gemeenten;
- meer ondernemerschap bij gemeenten;
- marketing paardensector in toeristisch-recreatieve sector;
- stimuleren paardeninclusief beleid;
- betere facilitering breedtesport;
- proactieve externe communicatie paardensector;
- aantrekkelijkheid opleidingen paardensector verhogen;
- versterking PEC en Grandorse;
- betrekken lokale inwoners;
- verkennen intensivering bovenlokale samenwerking;
- faciliteren transitie vrijkomende agrarische bebouwing.

Een selectie van kerncijfers staat op de volgende bladzijde.

Tabel 2 Selectie van kerncijfers*

• Omzet paardensector in Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray in 2019 (euro's)	116.000.000
• Toegevoegde waarde paardensector in Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray in 2019 (euro's)	40.500.000
• Betaalde werkgelegenheid paardensector in Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray in 2019 (fte's)	580
• Paardenorganisaties in Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray dat huidige financiële positie eigen organisatie gezond vindt (%)	52
Schatting totaal paarden en pony's in 2021	
• Horst aan de Maas	3.800
• Peel en Maas	4.400
• Venray	1.400
Bedrijfsvestigingen paardenfokkerij en paardensport en maneges in 2021 (aantal)	
• Noord-Limburg	115
• Midden-Limburg	115
• Zuid-Limburg	90
KNHS-leden in 2022 (aantal)	
• Horst aan de Maas	702
• Peel en Maas	578
• Venray	560
• PEC en de omringende hippische zone (Grandorse) in de gemeente Horst aan de Maas faciliteren de topsport goed (% mee eens)	65
• PEC en de omringende hippische zone (Grandorse) in de gemeente Horst aan de Maas dragen bij aan de positieve economische ontwikkeling van andere Limburgse gemeenten (% mee eens)	55
• Als PEC en de omringende hippische zone (Grandorse) in de gemeente Horst aan de Maas er niet geweest waren, zou de Limburgse paardensector er nu minder goed voor staan (% mee eens)	48
• PEC en de omringende hippische zone (Grandorse) in de gemeente Horst aan de Maas faciliteren de breedtesport goed (% mee eens)	34
• In Limburg kun je prachtige ritten maken (% mee eens)	53
• Het aantal breedtesportwedstrijden in Limburg moet groeien (% mee eens)	51
• De paardensportverenigingen in Horst aan de Maas, Venray en Peel en Maas hebben zich goed ontwikkeld (% mee eens)	32
• De bewegwijzering en de ondergrond van de ruiters- en menroutes in Limburg kunnen beter (% mee eens)	22
• Ik ben blij met de ontwikkelingen in de Limburgse paardensector (% mee eens)	58
• Limburg paardenprovincie timmert internationaal aan de weg (% mee eens)	56
• Gemeenten moeten de instroom van nieuwkomers in de sport beter ondersteunen (% mee eens)	52
• Het aantal topevenementen in Limburg moet groeien (% mee eens)	50
• Er zijn goede kansen voor vestiging van nieuwe paardenbedrijven in Limburg (% mee eens)	41
• Er wordt in de Limburgse paardensector goed samengewerkt (% mee eens)	18

Toelichting: de percentages bij de veertien stellingen onderaan de tabel hebben betrekking op de respondenten van de online enquête: personen die werkzaam zijn bij organisaties die (deels) actief zijn in de paardensector in Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

In 2016 is Peelbergen Equestrian Centre (PEC) in Horst aan de Maas geopend. Een jaar later is Grandorse - waar PEC deel van uitmaakt - officieel in gebruik genomen.¹ Grandorse is een hippische zone waar faciliteiten voor de paardensector kunnen worden geclusterd (nog niet alle percelen zijn verkocht en bebouwd). Een van die faciliteiten is de hippische accommodatie PEC. Met de realisatie van PEC en Grandorse beschikt de gemeente Horst aan de Maas over hippische voorzieningen die wereldwijd aanzien genieten en van betekenis zijn voor sport, markt en maatschappij (Limburg Paardensport, 2021).

Voor Grandorse is de fase van opstarten en pionieren voorbij en dient de fase van volwassenheid zich aan (Gemeente Horst aan de Maas, 2021). Deze fase brengt met zich mee dat de organisatie verder wordt geprofessionaliseerd, verbeteringen worden doorgevoerd (o.a. realisatie van permanente stallen bij PEC, aanjagen kavelverkoop in Grandorse) en strategische plannen voor de toekomst worden vastgesteld.

Mede door de totstandkoming van PEC en Grandorse heeft de paardensector in de aangrenzende gemeenten Peel en Maas en Venray ook een positieve impuls gekregen, onder andere op economisch gebied. In Peel en Maas zijn gerenommeerde paardenbedrijven gevestigd en floreert de paardenhandel. In de gemeente Venray is de breedtesport relatief goed ontwikkeld (o.a. verenigingen en routestructuren).

De drie gemeenten willen de paardensector waar mogelijk steunen. Enerzijds als doel op zich, anderzijds als middel, omdat de paardensector kansen biedt om bij te dragen aan het realiseren van lokale beleidsdoelen, onder andere op het gebied van economische ontwikkeling. Door de hippische voorzieningen en bedrijvigheid zijn Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray belangrijke gemeenten in de grotere internationale hippische koploperregio: het gebied in een straal van 150 kilometer rond Maastricht (Hover & Heijnen, 2020; Limburg Paardensport, 2021).

De gemeenten Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray, en de paardensector in brede zin, zijn gebaat bij een beeld van de economische omvang van de sector en van de manier waarop de paardensector (meer) bij kan dragen aan de economie van de drie gemeenten. Het Mulier Instituut is gevraagd hier onderzoek naar te doen.

1.2 Doel en onderzoeksvragen

Het centrale doel van het onderzoek is de economische omvang van de paardensector in de gemeenten Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray zo goed mogelijk te meten. Onderzoeksvragen zijn:

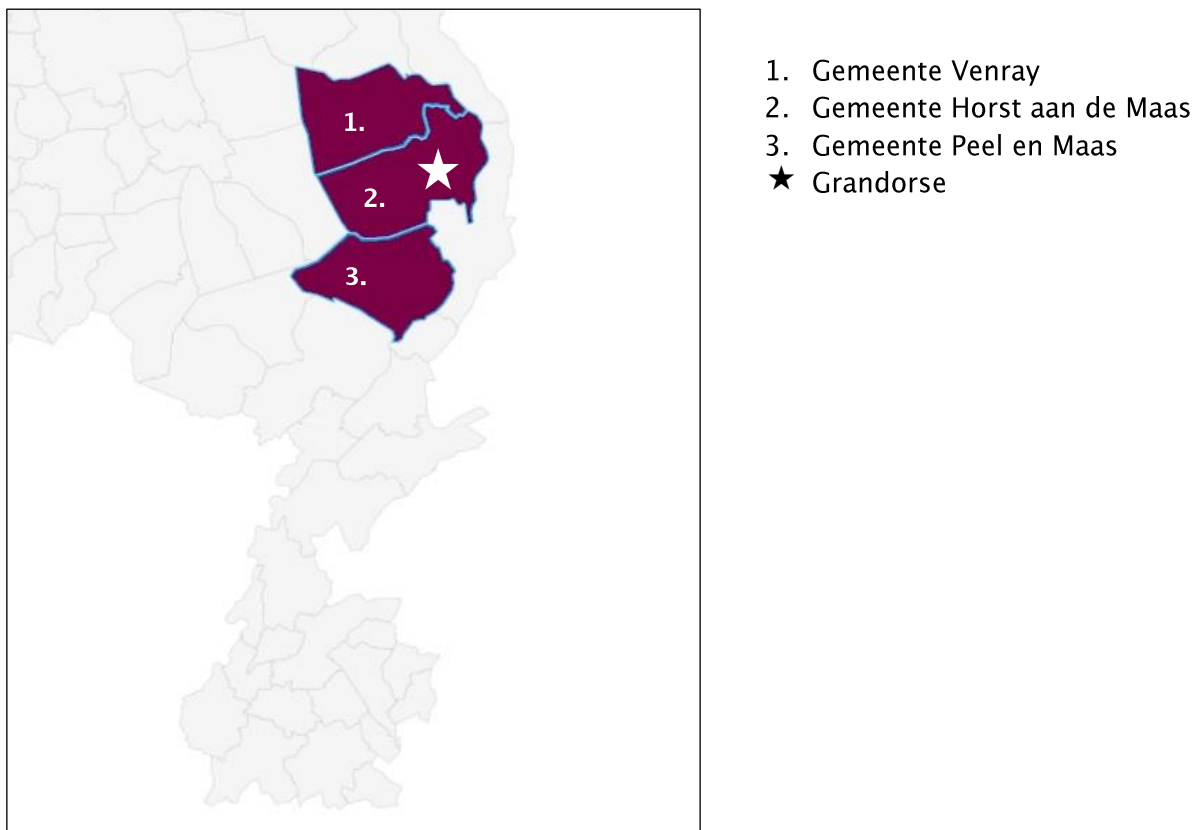
1. Wat is de definitie van de paardensector en welke deelsectoren kunnen worden onderscheiden?
2. Wat is de economische omvang van de paardensector in de gemeenten Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray, uitgedrukt in a) omzet, b) toegevoegde waarde en c) betaalde werkgelegenheid?
3. Op welke manier kan de paardensector de komende tien jaar optimaal bijdragen aan de economische ontwikkeling van de drie gemeenten?

Voor onderzoeksvragen 2 en 3 is het peiljaar 2019 aangehouden (vóór corona) en bij onderzoeksvraag 2 is de verkoop van percelen op het terrein van Grandorse door gemeenten buiten beschouwing gelaten. Bij

¹ Zie voor meer informatie over de totstandkoming van PEC en Grandorse Hover & Van Eldert (2019) en Hover et al. (2017).

dit onderzoek volgen we zoveel mogelijk dezelfde definities en aanpak als in het onderzoek dat het Mulier Instituut voor de provincie Limburg mocht doen (Hover et al., 2017). Hierdoor kunnen de resultaten van dit onderzoek over de drie Limburgse gemeenten in provinciaal perspectief worden geplaatst. Bovendien levert deze aanpak schaalvoordelen op, omdat er reeds een (beproefde) methode klaarligt. Op kaart 1.1 is te zien waar de drie gemeenten gesitueerd zijn. Ook Grandorse wordt weergegeven.

Kaart 1.1 Horst aan de Maas, Peel en Maas, Venray en Grandorse



1.3 Grandorse en Peelbergen Equestrian Centre

In de vorige paragraaf is gedefinieerd wat Grandorse is (een gebied) en wat PEC is (een accommodatie gelegen in Grandorse). Het verschil tussen Grandorse en PEC is niet voor alle personen in de paardensector (en daarbuiten) even duidelijk. Om de volgende redenen is het niet verwonderlijk dat het verschil tussen Grandorse en PEC in de praktijk niet voor iedereen helder is:

- De term ‘Park De Peelbergen’ is in het verleden gebezigd (o.a. BRO, 2006; Peelbergen Equestrian Centre, 2014). Die term - met het woord ‘Peelbergen’ erin - verwijst naar een gebied en niet naar een accommodatie.²
- De term ‘Hippische Zone De Peelbergen’ is in het verleden gebruikt (o.a. Willems, 2018). Ook die term - met het woord ‘Peelbergen’ erin - verwijst naar een gebied (een hippische zone) en niet naar een accommodatie.

² In een persbericht over de totstandkoming van PEC staat bijvoorbeeld (PEC heette toen nog ‘Equestrian Centre de Peelbergen’): ‘De overheid investeert 3,5 miljoen euro in de hippische gebiedsontwikkeling van Park de Peelbergen, voor de infrastructuur en breedtesport. De hippische sector zelf investeert in totaal 4 miljoen euro in het Equestrian Centre dat daar onderdeel van is.’ (Peelbergen Equestrian Centre, 2014).

- De naam van de accommodatie (PEC) was er eerder dan die van het gebied (Grandorse). Bovendien heette PEC aanvankelijk Equestrian Centre de Peelbergen (ECdP). PEC is officieel in gebruik genomen in 2016 en het merk Grandorse wordt sinds 2017 gecommuniceerd. Het is voorstelbaar dat mensen het gebied, in de tijd dat PEC bestond en het gebied nog niet 'Grandorse' heette, bij gebrek aan een naam voor het gebied voor het gemak ook met (de percelen rond) PEC aan zijn gaan duiden (zeker in het licht van de twee eerstgenoemde punten). Als een gebied een (nieuwe) naam krijgt, mag niet worden verwacht dat mensen op korte termijn automatisch de (nieuwe) naam gaan bezigen. Bovendien is dit mede afhankelijk van de marketingactiviteiten van het gebied.

Tijdens ons onderzoek, met name tijdens de interviews, hebben we dit onderscheid zo goed mogelijk proberen te maken.

1.4 Aanpak

De onderzoeksvragen zijn via kwantitatief en kwalitatief onderzoek beantwoord. Er zijn vier methoden ingezet:

1. analyse van secundaire data (databronnen die zijn geraadpleegd zijn van het Landelijk Informatiesysteem van Arbeidsplaatsen (LISA), het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), de Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie (KNHS) en het Mulier Instituut);
2. literatuurstudie (internationale academische literatuur en uit (andere) uit rapporten en nieuwsberichten uit binnen- en buitenland);
3. online enquête van het Mulier Instituut (doelgroep van de online enquête is gevormd door alle organisaties in de drie gemeenten die actief zijn in de paardensector; zie bijlage 1 voor meer informatie over de online enquête);
4. semigestructureerde interviews met negentien experts. Zie bijlage 2 voor informatie over de experts. Wij zijn de experts erkentelijk voor hun waardevolle bijdragen aan dit onderzoek.

1.5 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 gaat over het aantal paarden en pony's in Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray. Ook de bedrijvigheid komt aan bod. De economische omvang wordt in hoofdstuk 3 geschat. In hoofdstuk 4 staan de resultaten van de SWOT-analyse en de daaruit voortvloeiende strategieën.³ De conclusie staat in hoofdstuk 5. Aan het begin van het rapport is een samenvatting met kerncijfers opgenomen.

³ S = sterkte, W = zwakte, O = kans, T = bedreiging.

2. Paarden, pony's en hippische organisaties

In dit hoofdstuk wordt het aantal paarden en pony's in Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray geschat. Vervolgens wordt het aantal organisaties dat (deels) actief is in de paardensector zo goed mogelijk becijferd. Daarnaast is er aandacht voor de financiële positie van paardenbedrijven en voor de niet-economische betekenis van de paardensector. Een deel van dit hoofdstuk is gebaseerd op de uitkomsten van de online enquête. Alle antwoorden op de open vragen uit die enquête staan in bijlage 3.

2.1 Paarden en pony's

Een beeld krijgen van het aantal paarden en pony's in (delen van) Nederland is geen eenvoudige opgave. Dat komt doordat er geen centrale en actuele registratie van alle paarden en pony's bestaat. In de toekomst kan dit verbeterd worden, want sinds 21 april 2021 is een landelijke wet voor registratie van kracht. Er bestaat wel een beeld van het aantal paarden en pony's bij agrarische organisaties en de ontwikkeling daarvan door de jaren heen.

In de gemeenten Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray waren bij agrarische organisaties in 2021 respectievelijk 771, 899 en 285 paarden en pony's aanwezig (tabel 2.1). De paarden en pony's in deze drie gemeenten vormen 26 procent van alle Limburgse paarden en pony's. Dat is relatief veel, want slechts 12 procent van de Limburgers woont in een van deze drie gemeenten en de drie gemeenten vormen nog geen 10 procent van alle (31) Limburgse gemeenten (niet in tabel).

Tabel 2.1 Paarden en pony's bij agrarische organisaties, indeling naar gemeente gebaseerd op hoofdvestigingsadres, 2017–2021 (in absolute aantallen)

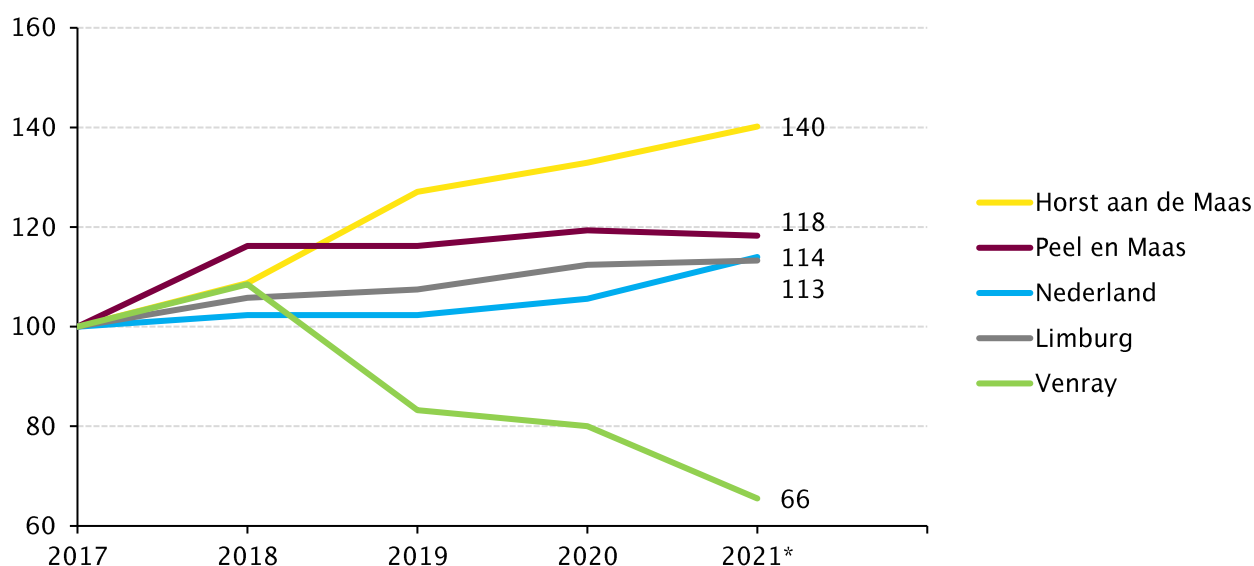
	2017	2018	2019	2020	2021*
Nederland	85.574	87.590	87.568	90.390	97.546
Limburg	6.618	7.000	7.114	7.440	7.497
Horst aan de Maas	550	598	699	731	771
Peel en Maas	760	883	883	907	899
Venray	435	472	362	348	285

Bron: Landbouwtelling CBS (2021). Bewerking Mulier Instituut.

* Voorlopige cijfers.

Sinds 2017 is het aantal paarden en pony's bij agrarische organisaties in Peel en Maas en Horst aan de Maas gestegen (+18%; +40%). Ook in de provincie was er een toename (+14%). Daarentegen was er sprake van een krimp in Venray (-34%) (figuur 2.1).

Figuur 2.1 Paarden en pony's bij agrarische organisaties, indeling naar gemeente gebaseerd op hoofdvestigingsadres, 2017–2021 (in indexcijfers, 2017=100)



Landbouwtelling CBS (2021). Bewerking Mulier Instituut.

* Voorlopige cijfers.

Het totale aantal paarden en pony's in de drie gemeenten kan worden geschat. Dit totale aantal betreft de paarden bij agrarische organisaties, maar óók de dieren bij andere organisaties en particulieren. Het aantal paarden en pony's bij agrarische organisaties vormt het uitgangspunt voor de schatting van het totale aantal. Vraag is met welke factor het aantal paarden en pony's bij agrarische organisaties moet worden opgehoogd om tot een beeld van het totaal te komen. Daarvoor is eerst gekeken naar betrouwbare bronnen die melding maken van het (geschatte) aantal paarden en pony's in Nederland. Vervolgens is het aantal paarden en pony's bij agrarische organisaties voor het betreffende peilmoment daarnaast gezet. De ophoogfactor wordt als volgt berekend: aantal paarden bij agrarische organisaties/totaal aantal paarden en pony's (tabel 2.2).

Deze analyse leert dat de ophoogfactor varieert en zich bevindt in de bandbreedte van 3,8 (minimum) tot 5,5 (maximum). Het gemiddelde bedraagt 4,9 (tabel 2.2). Aan de hand van dit gemiddelde wordt hierna het totale aantal paarden en pony's in Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray geschat.

Tabel 2.2 Geschat aantal paarden en pony's in Nederland volgens bronnen uit 2015–2019, aantal paarden en pony's bij agrarische organisaties en ophoogfactor (in absolute aantallen)

Bron	Peiljaar	Aantal paarden en pony's in NL volgens bron	Aantal paarden en pony's bij agrarische organisaties	Ophoogfactor
KNHS (2015)	2015	450.000	118.385	3,8
HAS Hogeschool (2016)	2016	450.000	82.313	5,5
Mihók (2016)	2016	400.000	82.313	4,9
Stomps (2019)	2019	450.000	87.568	5,1
Trendpanel Paard/Stichting HIP (2019)	2019	450.000	87.568	5,1
Maximum				5,5
Gemiddelde				4,9
Minimum				3,8

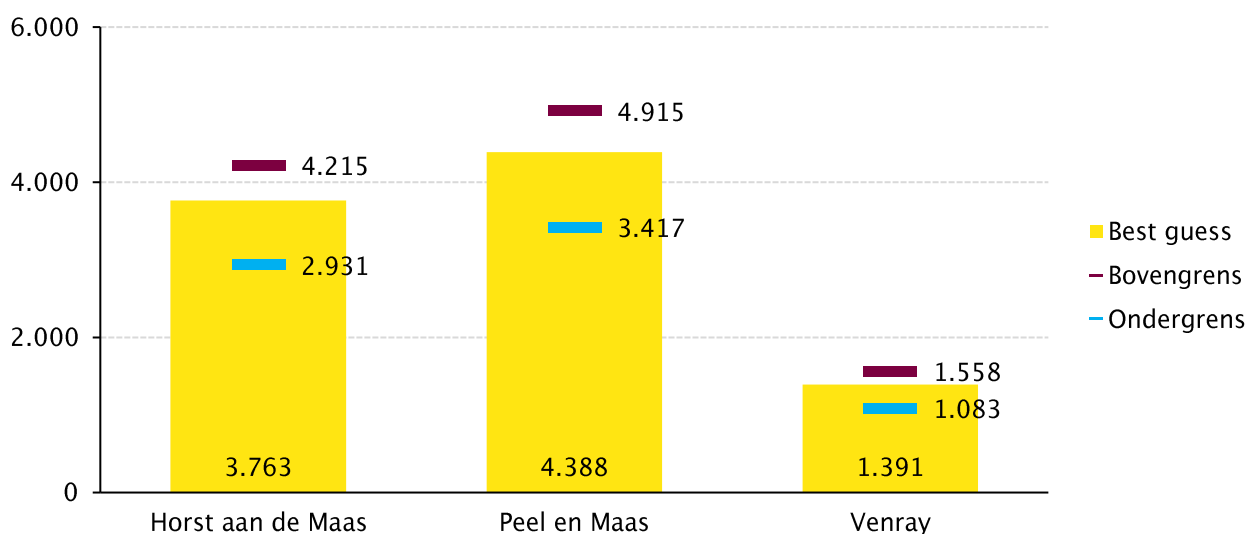
Bron: Landbouwtelling CBS (2021), Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie (2015), HAS Hogeschool (2016), Mihók (2016), Stomps (2019), Trendpanel Paard/Stichting HIP (2019). Bewerking Mulier Instituut.

Uitgaande van de gemiddelde ophoogfactor (4,9) wordt het totale aantal paarden en pony's als volgt geraamd. Deze aantallen, afgerond op honderdtallen, kunnen worden beschouwd als een *best guess*.

Horst aan de Maas:	3.800
Peel en Maas:	4.400
Venray:	1.400

Aan de hand van de minimale en maximale ophoogfactor (3,8; 5,5) is een bandbreedte voor het totale aantal paarden en pony's bepaald (figuur 2.2).

Figuur 2.2 Schatting totale aantal paarden en pony's bij agrarische organisaties, andere organisaties en particulieren, 2021 (in absolute aantallen)



2.2 Organisaties met paarden en pony's

Nadat de blik in de vorige paragraaf was gericht op paarden en pony's, wordt nu gekeken naar de organisaties waar paarden en pony's te vinden zijn.

Kern van de sector: paardenfokkerijen en paardensport en maneges

Er zijn twee groepen organisaties die economisch gezien alléén op de paardensector zijn gericht, namelijk 'paardenfokkerij' (SBI 0143) en 'paardensport en maneges' (SBI 93125). Deze organisaties kunnen daarom worden beschouwd als het hart of de kern van de paardensector (Defra, 2004). Hiervan is informatie beschikbaar op het niveau van COROP-gebieden. Limburg kent er drie: Noord-Limburg, Midden-Limburg en Zuid-Limburg. De gemeenten Peel en Maas, Horst aan de Maas en Venray liggen in het COROP-gebied Noord-Limburg en daarom wordt de aandacht op dat gebied gericht. In Noord-Limburg waren in 2021 115 vestigingen van organisaties die behoren tot de 'paardenfokkerij' of 'paardensport en maneges' (tabel 2.3). Dat is evenveel als in Midden-Limburg en ruim een kwart meer dan in Zuid-Limburg (+28%) (niet in tabel).

Tabel 2.3 Bedrijfsvestigingen in categorie paardenfokkerij (SBI 0143) en paardensport en maneges (SBI 93125), 2017–2021 (in absolute aantallen)

	2017	2018	2019	2020*	2021*
Nederland	3.105	3.290	3.065	3.100	3.305
Limburg	270	295	290	290	315
Noord-Limburg**	100	110	105	100	115
Midden-Limburg***	85	95	100	105	115
Zuid-Limburg****	85	85	80	85	90

Bron: Vestigingendemografie CBS (2021). bewerking Mulier Instituut.

* Voorlopige cijfers.

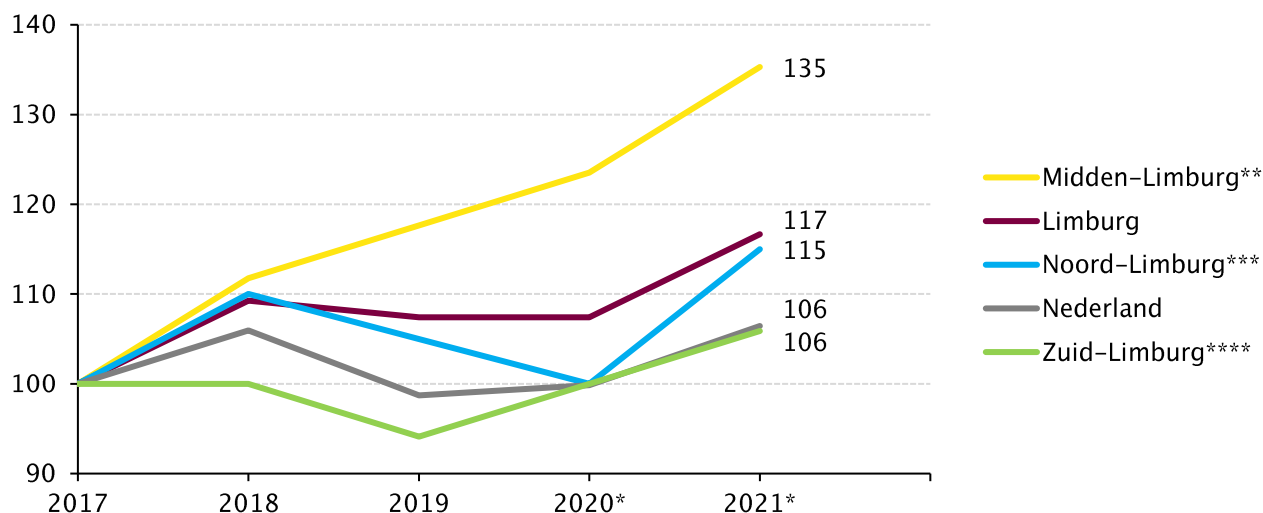
** Beesel, Bergen, Gennep, Horst aan de Maas, Mook en Middelaar, Peel en Maas, Venlo en Venray.

*** Echt-Susteren, Leudal, Maasgouw, Nederweert, Roerdalen, Roermond en Weert.

**** Beek, Beekdaelen, Brunssum, Eijsden-Margraten, Gulpen-Wittern, Heerlen, Kerkrade, Landgraaf, Maastricht, Meerssen, Simpelveld, Sittard-Geleen, Stein, Vaals, Valkenburg aan de Geul en Voerendaal.

Het aantal vestigingen van organisaties die behoren tot de ‘paardenfokkerij’ of ‘paardensport en maneges’ is in het tijdvak 2017-2021 met 35 procent gestegen. Dat ligt ruim boven de provinciale groei van 17 procent en is ook meer dan de toename in Noord-Limburg (+15%) en Zuid-Limburg (+6%).

Figuur 2.4 Bedrijfsvestigingen in categorie paardenfokkerij (SBI 0143) en paardensport en maneges (SBI 93125), 2017–2021 (in indexcijfers, 2017=100)



Bron: Vestigingendemografie CBS (2021). bewerking Mulier Instituut.

* Voorlopige cijfers.

** Echt-Susteren, Leudal, Maasgouw, Nederweert, Roerdalen, Roermond en Weert.

*** Noord-Limburg: Beesel, Bergen, Gennep, Horst aan de Maas, Mook en Middelaar, Peel en Maas, Venlo en Venray.

**** Beek, Beekdaelen, Brunssum, Eijsden-Margraten, Gulpen-Wittern, Heerlen, Kerkrade, Landgraaf, Maastricht, Meerssen, Simpelveld, Sittard-Geleen, Stein, Vaals, Valkenburg aan de Geul en Voerendaal.

Agrarische organisaties

In de gemeenten Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray waren er in 2021 respectievelijk 49, 56 en 43 agrarische organisaties met paarden en pony's (tabel 2.4). De organisaties in deze drie gemeenten vormen 25 procent van alle Limburgse organisaties met paarden en pony's. Net als bij het aantal paarden en pony's (paragraaf 2.1) is dat relatief veel.

Tabel 2.4 Vestigingen van agrarische organisaties met paarden en pony's, indeling naar gemeente gebaseerd op hoofdvestigingsadres, 2017–2021 (in absolute aantallen)*

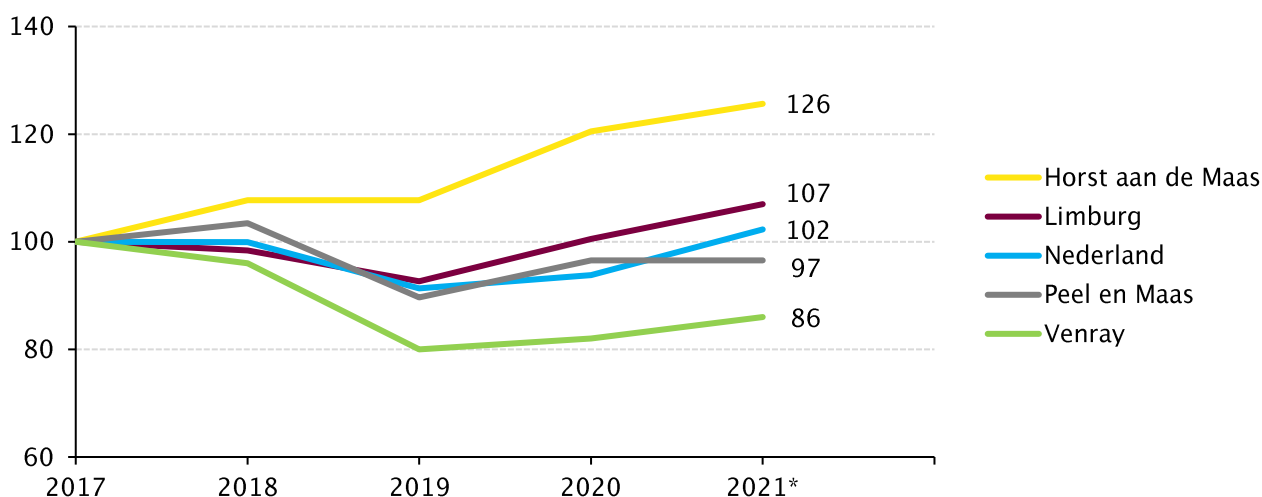
	2017	2018	2019	2020	2021*
Nederland	8.412	8.407	7.683	7.888	8.605
Limburg	558	549	517	561	597
Horst aan de Maas	39	42	42	47	49
Peel en Maas	58	60	52	56	56
Venray	50	48	40	41	43

Bron: Landbouwtelling CBS (2021). bewerking Mulier Instituut.

* Agrarische organisaties zijn organisaties die met een agrarische SBI in het Handelsregister zijn geregistreerd.

Sinds 2017 is het aantal agrarische organisaties met paarden en pony's in Horst aan de Maas gestegen (+26%). In Limburg was ook sprake van groei (+7%). In Venray kromp het aantal in de periode 2017-2021 (-14%), net als in Peel en Maas (-3%) (figuur 2.3).

Figuur 2.3 Vestigingen van agrarische organisaties met paarden en pony's, indeling naar gemeente gebaseerd op hoofdvestigingsadres, 2017–2021 (in indexcijfers, 2017=100)*



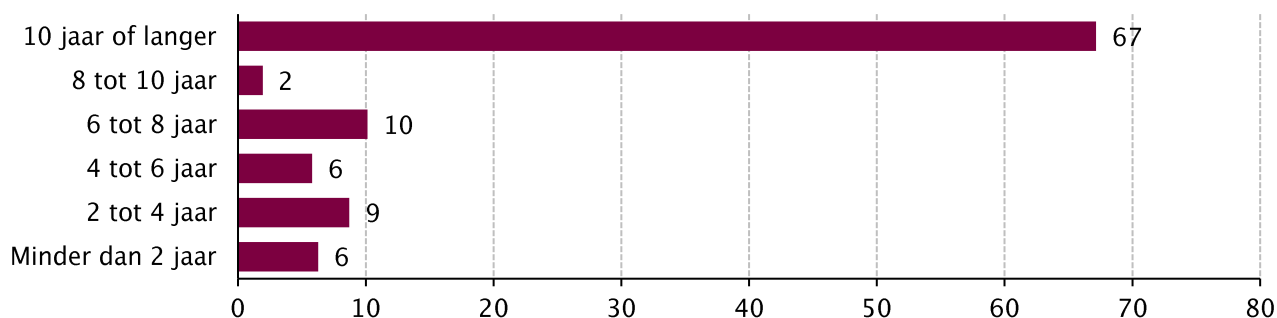
Bron: Landbouwtelling CBS (2021). bewerking Mulier Instituut.

* Agrarische organisaties zijn organisaties die met een agrarische SBI in het Handelsregister zijn geregistreerd.

Vestiging

Circa drie kwart van de organisaties die (deels) actief zijn in de paardensector is al minstens tien jaar gevestigd in Limburg (figuur 2.5).

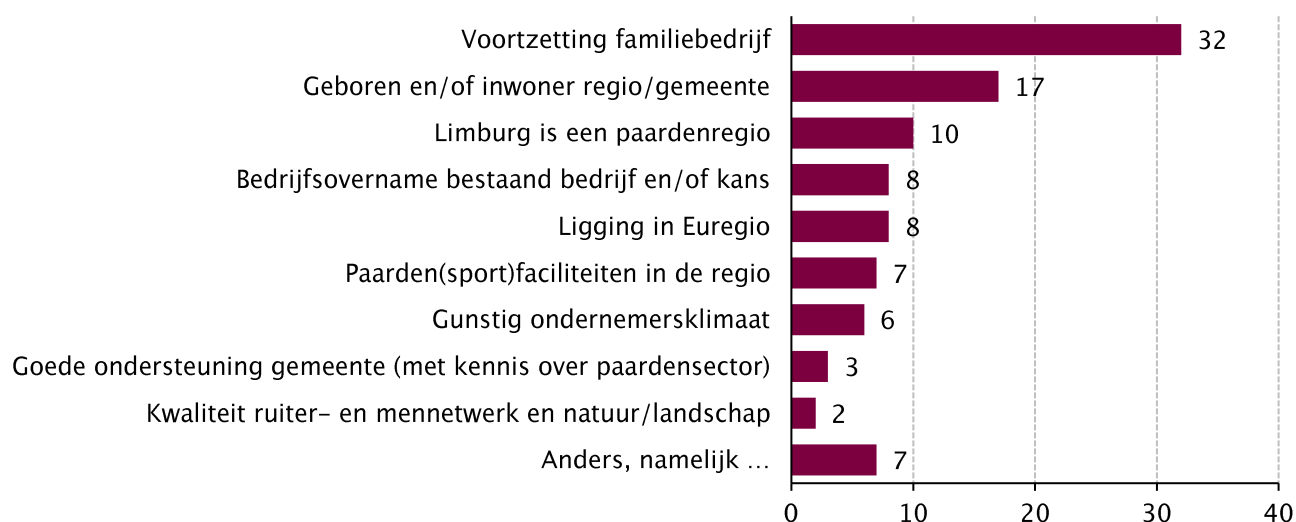
Figuur 2.5 Duur periode dat organisatie in Limburg gevestigd is, organisaties uit Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray die (deels) actief zijn in de paardensector (in procenten, n=214)



Bron: Online enquête organisaties in paardensector uit Horst aan de Maas, Peel en Maas of Venray (2021).

De meest genoemde reden voor vestiging in Limburg is dat het familiebedrijf is voortgezet (32%) (figuur 2.6).⁴

Figuur 2.6 Reden keuze Limburg als vestigingsregio, organisaties uit Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray die (deels) actief zijn in de paardensector (in procenten, n=214)



Bron: Online enquête organisaties in paardensector uit Horst aan de Maas, Peel en Maas of Venray (2021).

2.3 KNHS-leden, KNHS-verenigingen en FNRS-bedrijven

De Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie (KNHS) is de overkoepelende paardensportbond in Nederland. De leden van de bond zijn verenigingen. De Federatie van Nederlandse Ruitersportcentra (FNRS) is de branchevereniging, waar hippische ondernemers bij aangesloten zijn (o.a. pensionstallen en maneges). Bij deze twee organisaties zijn de meeste paardensportaanbieders in Nederland aangesloten.

⁴ Respondenten konden maximaal drie antwoorden op de vraag geven.

In maart 2022 heeft de KNHS bijna 150.000 leden in Nederland (tabel 2.5).⁵ Dit zijn 85 KNHS-leden per 10.000 inwoners. In de gemeenten Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray ligt het aantal KNHS-leden per 10.000 inwoners hoger: 163 in Horst aan de Maas, 130 in Peel en Maas en 127 inwoners in Venray.

Tabel 2.5 KNHS-leden en KNHS-leden per 10.000 inwoners, indeling naar gemeente, 2022 (in absolute aantallen)

	Leden	Leden per 10.000 inw.
Nederland	149.707	85
Horst aan de Maas	702	163
Peel en Maas	578	130
Venray	560	127

Bron: KNHS (4 maart 2022); CBS Statline (2022). Bewerking: Mulier Instituut

In maart 2022 zijn er 1.389 paardensportaanbieders bij de KNHS en FNRS aangesloten. In de gemeenten Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray zijn er respectievelijk 49, 37 en 39 te vinden (tabel 2.6). In de drie gemeenten samen zijn 125 paardensportaanbieders gevestigd. Dit is 9 procent van alle paardensportaanbieders in Nederland (niet in tabel).

Tabel 2.6 Bij KNHS en FNRS aangesloten paardensportaanbieders, indeling naar gemeente, 2022 (in absolute aantallen)

Nederland	1.389
Horst aan de Maas	49
Peel en Maas	37
Venray	39

Bron: KNHS (4 maart 2022). Bewerking: Mulier Instituut

2.4 Conclusie

In Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray waren in 2021 bij agrarische organisaties respectievelijk 771, 899 en 285 paarden en pony's. Het totale aantal paarden in die gemeenten wordt geraamd op achtereenvolgens ongeveer 3.800, 4.400 en 1.400.

In de gemeenten Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray waren in 2021 respectievelijk 49, 56 en 43 agrarische organisaties met paarden en pony's. Daarnaast telde het COROP-gebied Noord-Limburg in 2021 115 vestigingen van organisaties die behoren tot de 'paardenfokkerij' of 'paardensport en maneges'.

Drie kwart van de organisaties in de drie gemeenten is al minstens tien jaar in Limburg gevestigd en in ongeveer een derde van de gevallen betreft het de voortzetting van een familiebedrijf.

Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray tellen respectievelijk 702, 578 en 560 KNHS-leden, wat gezien het aantal inwoners van de gemeenten relatief veel is.

⁵ Dit is een momentopname van 4 maart 2022. De KNHS heeft verloop van leden door het jaar heen. De cijfers gepubliceerd op <https://www.knhs.nl/over-knhs/publicaties/kerncijfers-knhs/> zijn de totale ledenaantallen op 31 december van het betreffende jaar.

3. Economische omvang

De paardeneconomie in Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray staat in dit hoofdstuk centraal. Die sector wordt gedefinieerd en de marktsegmenten passeren de revue. Vervolgens worden de omzet, de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid zo goed mogelijk bepaald. De financiële positie van de sector komt aan bod, inclusief de toekomstverwachtingen daaromtrent. Tot besluit is er aandacht voor effecten van de paardensector die niet eenvoudig in geldbedragen zijn uit te drukken, maar wel als een (maatschappelijke) opbrengst gezien kunnen worden.

3.1 Inleiding

In de afgelopen decennia is de paardensector in binnen- en buitenland gegroeid (Hägglom et al., 2008; Mihók, 2016). Daarmee nam ook het onderzoek in binnen- en buitenland naar economische aspecten van de paardensector toe. In Nederland deden Hover et al. (2017) onderzoek naar de economische omvang van de paardensector in Limburg en Dijk et al. (2015) publiceerden over de economie van de hippische sector in Drenthe. Ook hippische evenementen zijn object van economisch onderzoek (o.a. De Boer, 2013; De Groot et al., 2011; Janssen & De Kock, 2014; Van Schendel et al., 2013). In het buitenland wordt ook onderzoek gedaan naar economische omvang van de paardensector in een regio of land (o.a. Corbally & Fahey, 2017; Hudson et al., 2019; American Horse Council Foundation, 2018; Stowe, 2016; Tuck, 2017) of naar de economische impact van een paardenevenement (o.a. Hamshaw & Kelsey, 2019).

Volgens de KNHS (2015; 2017) is de paardensport na voetbal de sport met de grootste economische waarde. Die hippische economie is de afgelopen decennia fors gegroeid. De omzet in de Nederlandse paardensector werd in 1991 op 570 miljoen euro geraamd (Hägglom et al., 2008), in 2004 op 1,4 miljard euro (Hägglom et al., 2008) en in de jaren daarna op 1,5 miljard euro (Hoogeveen & Roest, 2009; Rensen, 2012). Afgaand op deze cijfers bedroeg de groei tussen 1991 en 2009 930 miljoen euro (+163%). Volgens EUquus (2014) zijn er in de lidstaten van de Europese Unie meer dan 5 miljoen paarden en is de paardensector in alle lidstaten van economisch belang. De paardensector is in vergelijking met (andere) agrarische sectoren in veel landen sterk gedreven door de private sector, met relatief weinig overheidsbemoeienis (Hägglom et al., 2008). De realisatie van PEC, waarvoor de kiem in de private sector lag, is hiervan hét Limburgse voorbeeld (Hover & Heijnen, 2020).

Samen met Duitsland, België en Frankrijk wordt Nederland internationaal gezien als een land waar de paardensector economisch floreert en professioneel is georganiseerd (PRC, 2008; Power, 2018). Dat uit zich in hippische evenementen, goede opleidingen, topsportprestaties en gerenommeerde fokkers. Het heeft er schijn van dat grote groepen Nederlanders de (economische) omvang en het internationale aanzien van de Nederlandse paardensector onderschatten (Zest Marketing, 2019). Dat kan mogelijk deels worden toegeschreven aan het karakter van de sector, dat door buitenstaanders - al dan niet terecht - als gesloten worden ervaren (zie ook hoofdstuk 4).

3.2 Economische omvang

Uitdagingen onderzoek paardeneconomie

Economische onderzoeken naar de paardensector in binnen- en buitenland wijzen op een drietal uitdagingen bij de uitvoering van die studies:

- Het aantal paarden en pony's - een belangrijke indicator voor de grootte van de paardensector - is ongeregistreerd (zie ook hoofdstuk 2). Daarom worden er bij economische onderzoeken vaak onderbouwde schattingen over het aantal paarden en pony's gedaan (o.a. PRC, 2008; Hoogeveen en Roest, 2007; Corbally & Fahey, 2017; Power, 2018).

- Er is een gelimiteerde openheid over financiële zaken in de paardensector, met name bij de handelaren (ABAB, 2021a, 2021b).
- Er is geen sluitende en breed gedragen definitie voor de paardensector. De sector definiëren is niet eenvoudig, omdat de sector sterk is gefragmenteerd (Power, 2018; Häggblom et al., 2008; Limburg Paardensport, 2021) en voor een groot aantal organisaties niet helder is in welke mate zij in de paardensector actief zijn. Er zijn veel betrokken sectoren, zoals landbouw, sport, handel, vrije tijd en cultuur (Cordilhac & Abellan, 2015; Greffe & Pickel-Chevalier, 2015).⁶ Daarnaast zijn er personen en organisaties die er professionele en/of hobbymatige paardenactiviteiten op na kunnen houden (Defra, 2004; Häggblom et al., 2008), waarbij het met name bij de laatstgenoemde groep een uitdaging is om de grootte en de samenstelling te bepalen.

In dit onderzoek is gepoogd om zo pragmatisch mogelijk met deze uitdagingen om te gaan.

Paardensector en deelsectoren

Voor dit onderzoek is deze categorisering van deelsectoren of -segmenten van de paardensector aangehouden:

- sport en houderij;
- toeleveranciers en dienstverlening;
- recreatie en toerisme;
- onderwijs;
- overige organisaties die (deels) actief in de paardensector zijn.

Zowel organisaties die voor 100 procent in de paardensector actief zijn als organisaties die deels in de paardensector actief zijn worden tot de paardensector gerekend.

Omzet

De omzet is de hoeveelheid verkochte producten of diensten vermenigvuldigd met de verkoopprijs. De omzet is aan de hand van de volgende stappen zo goed mogelijk in kaart gebracht:

- Er is vastgesteld hoeveel organisaties zeker, waarschijnlijk of mogelijk in de paardensector actief zijn. Hier is geput uit het LISA-bestand dat is aangeleverd door onderzoeksbureau Etil. LISA is het Landelijk Informatiesysteem van Arbeidsplaatsen. Dit leidde tot een lijst van 2.048 organisaties uit de drie gemeenten.
- Er is vastgesteld hoeveel organisaties zeker of waarschijnlijk in de paardensector actief zijn. Hiervoor zijn categorieën van organisaties bestudeerd (SBI-indeling), zijn alle bedrijfsnamen geanalyseerd (een bedrijfsnaam kan duidelijk maken of het bedrijf in de paardensector actief is) en zijn onderbouwde schattingen gedaan.
- Vervolgens is op basis van een online enquête per deelsector de gemiddelde omzet en het gemiddelde hippische aandeel van de omzet becijferd.

Dit leidde tot een schatting van de totale omzet paardensector in Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray in 2019 van bijna 116 miljoen euro (tabel 3.1).

⁶ Wat betreft typen organisaties kan gedacht worden aan onder andere hoefsmeden, dierenartsen, transporteurs, hotels, restaurants, verzekeraars en leveranciers van fourage, bodembedekking, kleding, harnachement, stapmolens, trailers en vrachtwagens.

Tabel 3.1 Schatting totale omzet paardensector in Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray in 2019 (in euro's)

Deelsector	Organisaties volgens LISA-register	Organisaties (deels) actief in paarden-sector	Organisaties in steekproef enquête	Gemiddelde omzet	Gemiddeld hippisch aandeel omzet	Totale omzet
Sport en houderij	243	225	65	507.211	68	77.983.618
Toelev. en dienstverl.	1.386	124	75	1.333.611	23	37.478.845
Recreatie en toerisme	176	18	48	80.813	12	170.918
Onderwijs	126	10	3	19.216	3	4.804
Overig	117	23	23	38.433	7	58.930
Totaal	2.048	400	214			115.697.116

Bron: Online enquête organisaties in paardensector uit Horst aan de Maas, Peel en Maas of Venray (2021).

De omzet van 116 miljoen euro in 2019 is een schatting.⁷ Het is de vraag hoe aannemelijk dit bedrag is. Om daar grip op te krijgen zijn twee bespiegelingen gedaan.

Ten eerste is het bedrag van 116 miljoen euro in het perspectief van provinciale cijfers geplaatst. Hover et al. (2017) schatten dat de omzet van de hippische sector in Limburg in 2017 175 miljoen euro bedroeg. Om dat bedrag te kunnen vergelijken met het bedrag van 116 miljoen euro moet gecorrigeerd worden voor inflatie en voor de verwachte economische groei van de provinciale sector tussen 2017 en 2019. De inflatiecijfers voor 2018 en 2019 zijn volgens het CBS achtereenvolgens 1,7 procent en 2,6 procent. De verwachte groei van de omzet bedraagt volgens Limburg Paardensport (2021) 10 procent per jaar. Dit leidt tot een geschatte omzet van 221 miljoen euro in de Limburgse paardensector in 2019. Dit zou betekenen dat in 2019 52 procent van de omzet provinciale omzet in de drie gemeenten werd gerealiseerd.

Ten tweede is het aantal organisaties uit de deelsector sport en houderij in de drie gemeenten (225) vergeleken met dat aantal in de provincie (377). Dit is vanuit economisch perspectief een belangrijke groep organisaties, omdat die groep in omvang het grootst is en omdat het gemiddelde hippische aandeel van de omzet het hoogst is: 60 procent.

Uit de uitkomsten van de twee bespiegelingen kan worden afgeleid dat die in elkaars verlengde liggen: het is voorstelbaar dat 52 procent van de provinciale omzet wordt gegenereerd in de drie gemeenten omdat daar 60 procent van de organisaties uit de belangrijke deelsector sport en houderij is gevestigd. Daarmee is er geen reden om de uitkomst van 116 miljoen euro bij te stellen.⁸

Ook organisaties die zijn gevestigd buiten de gemeenten Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray genereren omzet vanwege de hippische activiteiten in de drie gemeenten. Paardenkliniek Venlo en Ruitersport Equidrôme verkopen bijvoorbeeld producten aan paardenorganisaties in Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray (o.a. Van den Adel, 2021).

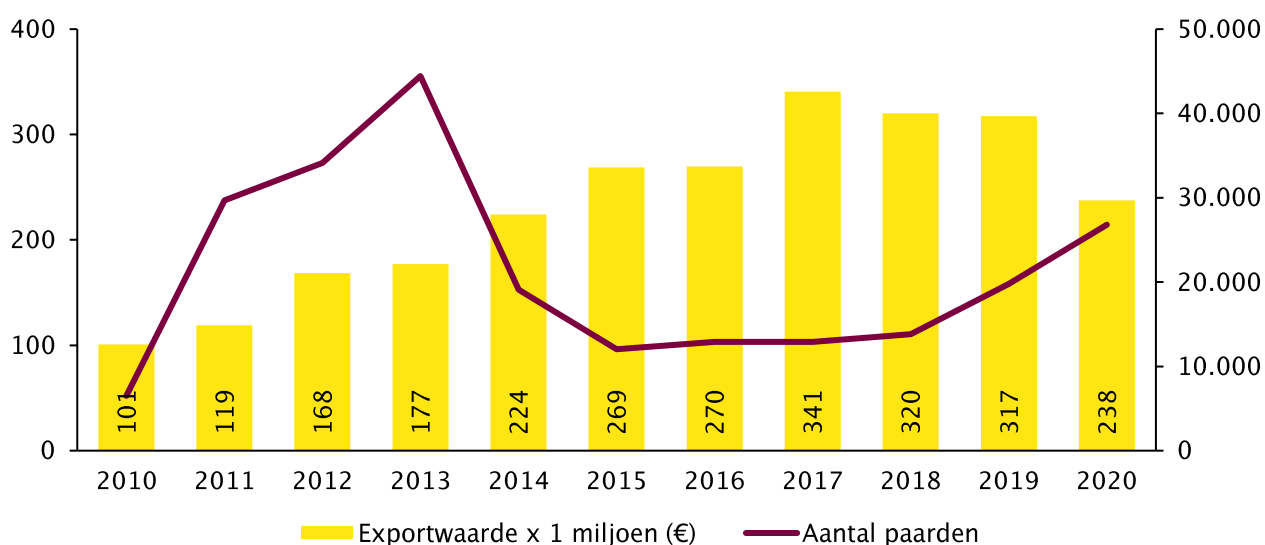
⁷ Omdat deze is gebaseerd op een steekproef waarvan de representativiteit niet goed kan worden getoetst (omdat de precieze grootte en samenstelling van de paardensector onbekend is) en er gebruik is gemaakt van gemiddeldes.

⁸ In economische studies wordt ook wel eens gerekend met een gemiddelde omzet per paard. Daarmee is hier niet gerekend, omdat de drie gemeenten atypisch zijn: er zijn relatief veel grote, kapitaalkrachtige bedrijven actief en de omzet per paard ligt daardoor hoger dan het gemiddelde voor Nederland en Limburg. Zie bijlage 4 voor informatie hierover.

Paardenexport

Een deel van de omzet van 116 miljoen euro is het resultaat van de export van paarden. Volgens de databank van de Verenigde Naties werd er in 2020 voor 238 miljoen euro aan Nederlandse paarden geëxporteerd. Dit betrof ruim 26.800 paarden (figuur 3.1). De Verenigde Staten zijn de belangrijkste exportmarkt voor de verkoop van Nederlandse paarden (Verkerk, 2014). De paardenhandel is een mondiale markt waarin Nederland een vooraanstaande positie inneemt. Dat komt volgens Ritzen (2015) onder andere doordat Nederland een hoge concentratie van organisaties en activiteiten kent, Koninklijk Warmbloed Paard Nederland (KWPN) streng keurt en vooruitstrevend is, en er topsportsuccessen worden geboekt. Het aandeel paarden dat afkomstig is uit de drie Limburgse gemeenten is niet geregistreerd, maar aangenomen mag worden dat organisaties uit die gemeenten voor een substantieel deel bijdragen aan de Nederlandse paardenexport.

Figuur 3.1 Export Nederlandse paarden, 2010–2020 (in euro's x 1 miljoen en absolute aantallen)*



Bron: United Nations International Trade Statistics Database, 2010–2020. Bewerking: Mulier Instituut.

* Voor de conversie van USD naar euro's is gebruikt gemaakt van jaarlijkse wisselkoersen die zijn verkregen via <https://www.macrotrends.net/2548/euro-dollar-exchange-rate-historical-chart>

Toegevoegde waarde

De toegevoegde waarde is het verschil tussen de inkoopwaarde (van zaken als halffabricaten, grondstoffen van derden) en de verkoopwaarde. Dit verschil ontstaat in het productieproces in een organisatie, meestal grotendeels door arbeid.

PRC (2008) berekende de toegevoegde waarde van de Vlaamse paardensector, waarbij ervan werd uitgegaan dat de toegevoegde waarde 35 procent van de omzet bedroeg. Met de beschikbare informatie is er geen reden om aan te nemen dat dit percentage voor de drie gemeenten hiervan sterk zal afwijken. Dat betekent dat de toegevoegde waarde voor het peiljaar 2019 op circa 40.500.000 euro wordt geraamd.

Werkgelegenheid

Aan de hand van de verhouding van toegevoegde waarde per fulltime equivalent (fte) kan de betaalde werkgelegenheid in kaart worden gebracht. Voor de Vlaamse paardensector werd de factor toegevoegde waarde per fte in 2008 op 60.000 euro geraamd (PRC, 2008), terwijl Corbally en Fahey (2017) voor Ierland uitgaan van 58.000 euro. Volgens de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (2016) wordt de arbeidsproductiviteit voor de gehele Nederlandse economie op 83.000 euro toegevoegde waarde per fte

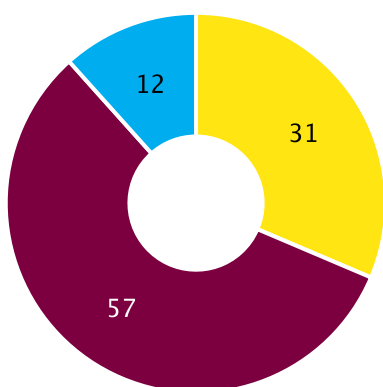
geraamd (inclusief de sectoren chemie en energie, waar door relatief weinig werknemers veel toegevoegde waarde wordt gerealiseerd). Voor de totale sporteconomie in Nederland (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2021) was in 2019 110.000 fte verantwoordelijk voor een toegevoegde waarde van 7,6 miljard euro, oftewel circa 69.000 euro per fte. In het licht van deze cijfers, en rekening houdend met inflatie en productiviteitsontwikkelingen, lijkt een gemiddelde toegevoegde waarde per fte van 70.000 euro voor de drie gemeenten in 2019 plausibel. Daarmee zou de geschatte betaalde werkgelegenheid van de paardensector in de drie gemeenten uitkomen op bijna 580 fte.

Financiële positie en vooruitblik

De organisaties in paardensector uit Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray is gevraagd naar de financiële ontwikkelingen van hun organisatie. In 2021 gaven bijna zes op de tien organisaties aan dat zij er financieel hetzelfde voorstonden als twee jaar eerder (vóór de uitbraak van het coronavirus). Ruim de helft beoordeelt de eigen financiële positie als 'gezond', een derde als 'redelijk' en meer dan één op de tien als 'minder gezond'. De vooruitzichten zijn alles bij elkaar niet negatief: ruim vier op de tien organisaties verwachten dat de financiële situatie van de eigen organisatie over twee jaar is verbeterd, bijna de helft verwacht geen verandering en één op de tien voorziet een teruggang van de financiële positie (figuur 3.2).

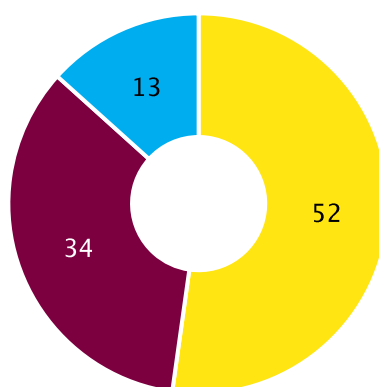
Figuur 3.2 Eigen oordeel (ontwikkeling) financiële positie hippische deel van het bedrijf, in verleden, heden en toekomst, organisaties uit Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray die (deels) actief zijn in de paardensector (in procenten)

a. Ontwikkeling financiële positie laatste twee jaar (n=86)



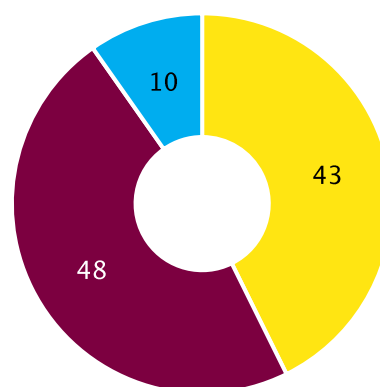
- Beter dan daarvoor
- Ongeveer hetzelfde als daarvoor
- Slechter dan daarvoor

b. Huidige financiële positie (n=90)



- Gezond
- Redelijk
- Minder gezond

c. Verwachte financiële positie over twee jaar (n=82)



- Beter dan nu
- Hetzelfde als nu
- Minder goed dan nu

Bron: Online enquête organisaties in paardensector uit Horst aan de Maas, Peel en Maas of Venray (2021).

Gevraagd naar de gevolgen van het coronavirus en de overheidsmaatregelen voor de hippische omzet van de organisatie in 2020 en 2021 tot nu toe, geeft 60 procent aan te kampen met een omzetsdaling. 40 procent zag juist een omzetsijging.⁹

Ruim zes op de tien organisaties in de drie gemeenten verwachten de komende vijf jaar in het hippische deel van het bedrijf te investeren. Grofweg een derde weet nog niet hoeveel er geïnvesteerd gaat worden, een derde zegt een bedrag tot 50.000 euro te gaan investeren en een derde is voornemens meer dan 50.000 euro te gaan spenderen. Er zijn organisaties die van plan zijn om de komende vijf jaar niks te gaan investeren, maar er is ook één organisatie die aangeeft van plan te zijn om 7,5 miljoen euro te gaan investeren (dit is het hoogst genoemde bedrag). De data laten het niet toe om voor alle organisaties in de drie gemeenten een goede schatting van de totale voorgenomen investeringen te maken.

Niet-economische waarde

Een befaamde uitspraak van een Amerikaanse politicus luidt, vrij vertaald: ‘Het bruto binnenlands product meet alles, behalve dat wat het leven de moeite waard maakt’ (Boelhouwer, 2016).¹⁰ In lijn daarmee past de uitspraak van een socioloog: ‘Not everything that counts can be counted, and not everything that can be counted counts’ (Cullis, 2017). De relevantie van deze uitspraken voor dit onderzoek is dat economische, cijfermatige indicatoren (omzet, toegevoegde waarde, werkgelegenheid) weliswaar iets zeggen over hoe de paardeneconomie zich ontwikkelt, maar dat die invalshoek te beperkt is om iets te zeggen over de bredere (en ook belangrijke) maatschappelijke waarde van de hippische sector.

Het is van belang de waarde van de hippische sector in de drie gemeenten niet alleen in economische termen te duiden, omdat dan een deel van de waarde buiten beschouwing wordt gelaten (Stowe, 2016). De niet-economische waarde gaat bijvoorbeeld over het plezier dat (kijken naar) paardrijden oplevert, de veelal positieve bijdrage aan de (mentale) gezondheid, de esthetische aantrekkelijkheid van paarden in het landelijk gebied en de sociale contacten die via paarden(sport) worden opgedaan. Ook de mens-dierrelatie is voor betrokkenen bijzonder en geeft de paarden(sport)sector een onderscheidend karakter (o.a. PRC, 2008).

3.3 Conclusie

De paardensector laat zich niet eenvoudig afbakenen en in segmenten opdelen, omdat een substantieel aantal organisaties voor een onbekend deel in de paardensector actief is. De segmenten of deelsectoren die in dit onderzoek zijn gebruikt, zijn sport en houderij, toeleveranciers en dienstverlening, recreatie en toerisme, onderwijs en overige paardgerelateerde organisaties.

De geschatte omzet in de paardensector in de drie gemeenten bedraagt 116 miljoen euro, uitgaande van peiljaar 2019. De toegevoegde waarde bedraagt 40.500.000 euro en de sector zorgt in de drie gemeenten voor een werkgelegenheid van naar schatting 580 fte. Naast de economische waarde wordt de paardensector gekenmerkt door een niet te onderschatten waarde die minder goed in euro's is uit te drukken, zoals plezier, de bijdrage aan de (mentale) gezondheid en het ontwikkelen of onderhouden van sociale contacten.

⁹ Het is op basis van de data onhelder hoe het virus en/of de maatregelen hebben kunnen leiden tot een omzetsijging.

¹⁰ Het bbp is de toegevoegde waarde van alle in een land geproduceerde goederen en diensten.

4. SWOT-analyse en strategie

Eerst passeren de resultaten van de SWOT-analyse de revue. Deze analyse heeft betrekking op de paardensector in de gemeenten Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray. Dit is een schets van de situatie op het moment van onderzoek (2021 en 2022). Vervolgens worden, aan de hand van de resultaten van de SWOT-analyse, strategieën verwoord.

4.1 SWOT-analyse

In deze paragraaf wordt eerst bondig verslag gedaan van de interne analyse: de sterktes en zwaktes van de paardensector in de gemeenten Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray. Vervolgens van de externe analyse: de kansen en bedreigingen voor de paardensector in de drie gemeenten. Deze analyse is gebaseerd op interviews met experts, documentanalyse, de online enquête van het Mulier Instituut voor organisaties uit de drie gemeenten die actief zijn in de paardensector en analyse van bestaande data.

Sterktes

1. Paarden in DNA van regio

De helft van de negentien experts benoemt dat met name in de gemeente Horst aan de Maas, maar ook in Peel en Maas van oudsher veel kennis over paarden aanwezig is. Met de realisatie van PEC en Grandorse heeft dat een extra impuls gekregen. Daarnaast zijn rolmodellen, sportieve successen, veel fokkers, goede accommodaties en een aantrekkelijk geografische ligging hier debet aan.

‘We zitten in een omgeving waar een behoorlijk grote club al van kleins af bekend is met omgaan met een paard. Het zit in de genen.’ (sport en houderij, Horst aan de Maas)

Er zijn bovendien relatief veel paarden, paardenbedrijven en KNHS-leden in Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray (zie hoofdstuk 2).

Enkele experts wijzen erop dat er een verschil is tussen de gemeenten Horst aan de Maas en Peel en Maas enerzijds en Venray anderzijds. De betrokkenheid bij de paardensector lijkt bij de gemeente Venray (nog) niet zo ver ontwikkeld als bij de andere twee gemeenten.

2. Vestigingsklimaat

PEC en Grandorse worden gezien als de basis en katalysator voor een goed vestigingsklimaat voor organisaties die in de paardensector in de drie gemeenten actief zijn. Ook de structurele (financiële) betrokkenheid van de gemeenten en de provincie dragen positief bij aan het vestigingsklimaat. Paardensport is een van de twee speerpuntssporten van de provincie.

Zes van de negentien experts vinden dat de regio in de afgelopen jaren is gegroeid naar een hotspot voor de wereldwijde hippische sport. Grote handelsstallen bevinden zich in deze regio op korte afstand van elkaar, waardoor (buitenlandse) klanten veel paarden kunnen zien in een relatief korte periode. Hetzelfde geldt voor het aanbod van (internationale) wedstrijden.

‘Ja en wat je gewoon ziet is dat, doordat het zich ook centreert zeg maar in de regio, dat je gewoon meerdere spelers in de regio hebt, dat dat gecentraliseerd is. Dat je daar gewoon een enorme markt voor hebt. Ik denk dat dat de ontwikkelingen zijn, het wordt steeds meer en steeds groter.’ (toerisme en recreatie, Peel en Maas)

Er is ook sprake van een goede bereikbaarheid (o.a. via vliegvelden in de regio). Daarnaast maken de drie gemeenten deel uit van een grotere sterke hippische regio: het gebied in een straal van 150 kilometer rond Maastricht, dat behoort tot de koploperregio's van de wereldwijde hippische sector. In deze grote regio is sprake van synergie (wat concurrentie in de regio niet uitsluit). De helft van de negentien experts benoemt dit als een sterkte van de regio. De drie gemeenten vormen een goede uitvalsbasis voor ruiters die deelnemen aan internationale evenementen in West-Europa.¹¹

'We liggen natuurlijk wel in dat smalle stukje Nederland, maar heel dichtbij Duitsland. (...) vanuit een internationaal perspectief, rondom Limburg liggen heel veel vliegvelden.' (toeleveranciers en dienstverlening, Horst aan de Maas)

3. PEC en Grandorse

Het merendeel van de negentien experts vindt de realisatie van PEC en Grandorse een sterkte. PEC en Grandorse worden als verbindende initiatieven in de regio gezien die een grote aantrekkingskracht uitoefenen op hippische organisaties en particulieren uit de hele wereld. Ook hebben PEC en Grandorse een vliegwielfunctie, omdat die initiatieven de groei en professionalisering van de paardensector in de regio volgens een aantal experts in gang hebben gezet. PEC wordt beschouwd als een succesvol paardenproject, mede mogelijk gemaakt door de publiek-private samenwerking, waarbij de gemeente Horst aan de Maas en de provincie Limburg zich sterk hebben gemaakt voor een dergelijk prestigieus en enigszins risicovol project.

'Doordat hier een hippisch centrum kwam wat zijn weerga niet kent in Europa. Dat heeft een aantrekkingskracht gehad voor heel veel buitenlanders om zich in dit gebied te vestigen. Dus je ziet allerlei nationaliteiten die zich gevestigd hebben in deze gemeenten puur omdat ze daar een enorm goede trainingsfaciliteiten hebben en vanwege de ligging van het gebied. (...) de Peelbergen is allesbepalend geweest voor de ontwikkeling van dit gebied.' (sport en houderij, Peel en Maas)

'Ik denk vooral het vestigingsklimaat voor de handelsstallen en trainingsmogelijkheden. En dan kom ik toch vaker weer terug, maar die Peelbergen doet het wel goed daarin. En de Peelbergen heeft ook wel een uitstraling naar de regio, het is niet voor niks dat er nu in Peel en Maas zich ook allerlei bedrijfjes gaan vestigen die daar iets mee te maken hebben.' (toeleveranciers en dienstverlening, Horst aan de Maas)

4. Netwerk van ruiter- en menroutes

In Limburg bestaat een provinciaal dekkend netwerk van ruiter- en menroutes. Hiermee worden vooral de recreatieve ruiters bediend. In 2021 is het routenetwerk in Noord-Limburg officieel geopend.

5. Economische omvang

De omzet van de paardensector in de provincie Limburg bedroeg in 2016 naar schatting 175 miljoen euro. De bijbehorende toegevoegde waarde is 61 miljoen euro. De betaalde werkgelegenheid van de provinciale paardensector wordt geraamd op 870 fte (Hover et al., 2017). Deze economische kengetallen wijzen op een substantiële bijdrage van de paardensector aan de economie van de provincie Limburg.

¹¹ Eén expert benoemt dat de weersomstandigheden in Limburg gunstig zijn omdat er in de winter vaak buiten getraind kan worden. Dat kan bijvoorbeeld niet in het qua voorzieningenniveau hoog aangeslagen Amerikaanse Wellington (Florida), waar het in de zomer op veel momenten vaak te warm zou zijn om te trainen.

Zwaktes

1. Beperkte samenwerking in paardensector

De paardensector in Nederland, maar ook binnen de Limburgse grenzen, is niet optimaal georganiseerd. 17 procent van de hippische organisaties gaf in de online enquête aan dat in de Limburgse paardensector goed wordt samengewerkt (zie bijlage 5). De paardensector wordt gezien als een enigermate versnipperde en ‘gesloten’ sector (o.a. Hover et al., 2017). Ook van ‘binnenuit’ wordt dit op grote schaal erkend. Met de versnippering wordt verwezen naar de verschillende marktsegmenten (zie paragraaf 3.2). De geslotenheid gaat meer op voor de topsport (evenementen) dan voor de breedtesport. Deze zwakte is voor de paardensector een belemmering bij de communicatie als complete sector, bijvoorbeeld met overheden.

2. Beperkte facilitering breedtesport

Vijf van de negentien experts vinden dat de breedtesport in vergelijking met de topsport in de drie gemeenten onvoldoende aandacht krijgt. Hiermee wordt vooral bedoeld op paardensportverenigingen en maneges, waarvan een deel zich onvoldoende door de gemeente gesteund voelt in vergelijking met andere sportverenigingen en in vergelijking met Grandorse en PEC. Drie experts vinden dat PEC de breedtesport (beter) kan faciliteren. Daarnaast gaf ruim een derde van de hippische organisaties in de online enquête aan dat PEC en Grandorse de breedtesport goed faciliteren. Wat betreft topsport is dat aandeel twee keer zo hoog (zie bijlage 5).

‘Wie betaalt dat? Bij de hockeyclub en bij de voetbalclub doet de gemeente dat. Dus dat is heel simpel. En als wij nieuwe lampen willen hebben, dan moeten we dat zelf betalen. (...) Dat is eigenlijk het verschil hè. Ik hoop dat het duidelijk is. Nou, als de gemeente zegt iedereen moet kunnen sporten, dat vinden wij ook.’ (sport en houderij, Peel en Maas)

Verder zijn er volgens de experts onvoldoende maneges in de drie gemeenten. In Horst aan de Maas is er niet één. Hierdoor staat volgens drie van de negentien experts op termijn ook het aantal hippische toppers onder druk, omdat de toppers van straks uit de jeugd van nu gerekruteerd moeten worden.

Daarnaast is de relatie tussen PEC (en Grandorse) enerzijds en de paardensportverenigingen en maneges anderzijds een belangrijk thema. PEC verkrijgt vooral inkomsten uit de lokale, regionale, nationale en de internationale markt (met name door de organisatie van CSI-wedstrijden) en is qua inkomsten relatief sterk gericht op topsport, talenten en ruiters die hun sport fanatiek en bijna professioneel beoefenen.¹² De verenigingen en maneges richten zich op de lokale of regionale markt en zijn financieel afhankelijk van de breedtesport (o.a. lidmaatschappen).

De deuren van PEC staan open voor de breedtesport: verenigingen kunnen gebruik maken van de accommodatie en de faciliteiten. De directie van PEC geeft aan dat de verenigingen een doelgroep zijn die ze bedienen. Voor verenigingen kan PEC een aantrekkelijke plek zijn om wedstrijden te organiseren omdat veel (hoogwaardige) voorzieningen aanwezig zijn en verenigingen ontzorgd worden.

Uit de expertinterviews blijkt dat niet alle paardensportverenigingen in de drie gemeenten op dezelfde manier tegen PEC aankijken. Er kunnen twee stromingen worden onderscheiden: verenigingen die van PEC gebruik maken en er de voordelen voor verenigingen van inzien en verenigingen die geen gebruik van PEC maken en geen of weinig voordelen voor de verenigingen zien. Een overeenkomst tussen de twee

¹² CSI staat voor Concours de Saut International en betreft een classificatie van springwedstrijden in de paardensport (van 1 ster tot 5 sterren).

stromingen is dat zij de betekenis van PEC (en Grandorse) voor de paardenhandel en de organisatie van (internationale) wedstrijden voor topsport en talenten op waarde schatten.

De verenigingen die van PEC gebruik maken beschikken over voldoende vrijwilligers om de wedstrijden (niet zelden meerdaags) te organiseren en hebben voldoende geld om PEC te huren. Die verenigingen zien de meerwaarde van PEC in en worden ontzorgd: zij hoeven bijvoorbeeld geen tenten op te zetten, de EHBO niet te organiseren en geen brandweerplan te maken. De wedstrijden zijn vaak een belangrijke inkomstenbron voor verenigingen.

De verenigingen die geen gebruik van PEC maken zien PEC als een accommodatie die voor hen niet te betalen is, omdat de tarieven van PEC in hun ogen niet passen bij die van een vereniging (de korting die PEC verenigingen biedt wordt als te laag ervaren). Bovendien geven deze verenigingen aan dat de faciliteiten, ook op het terrein van Grandorse, niet geschikt zijn voor verenigingsleden (o.a. de wedstrijdhindernissen voor het menen zijn van een te hoog niveau en het springparcours is technisch gezien te moeilijk). Daarnaast ondervinden de verenigingen concurrentie van PEC op de sponsormarkt: er zijn bedrijven die vóór de opening van PEC de wedstrijd van de paardensportvereniging sponsorden en dat geld nu investeren in wedstrijden die worden georganiseerd bij PEC.

Enkele critici vinden dat de gemeente Horst aan de Maas met belastinggeld (verkregen van de provincie) te veel investeert in de topsport en handel en te weinig in de breedtesport, wat in hun ogen mede zou komen doordat PEC - in tegenstelling tot de gemaakte afspraken met de gemeente Horst aan de Maas en de provincie - te weinig passend aanbod heeft voor de breedtesport.

Enkele experts geven aan dat de paardensport wat betreft topsport steeds exclusiever en duurder wordt. De accommodaties op Grandorse (waaronder PEC) kunnen imponerend overkomen en daardoor (onbedoeld) een drempel opwerpen voor de minder getalenteerde en welvarende beoefenaren van de paardensport. De kosten voor de recreatieve ruiters mogen volgens enkele experts niet onderschat worden. Dit kan een barrière zijn om aan paardensport deel te nemen.

‘Dus je hebt alle lagen nodig om Anky van Grunsven de olympische medaille te laten winnen. Dus op het moment dat je de tussenlaag niet faciliteert, zullen die niet trots kunnen zijn op de top en bij die kinderen van acht jaar zit de nieuwe Anky van Grunsven van over twintig jaar. Dus we zullen wel alle lagen moeten faciliteren en op hun manier blij maken.’ (sport en houderij, Horst aan de Maas)

Niet iedereen in de sector kan zich vinden in de koers die PEC en Grandorse varen. Niet voor alle paardensportverenigingen is het gebruik van PEC en Grandorse (financieel) haalbaar, bijvoorbeeld voor de organisatie van wedstrijden door verenigingen bij PEC. Deze weerstand wordt aangewakkerd doordat PEC voor een deel is gefinancierd met publieke middelen (provinciale middelen die via de gemeente Horst aan de Maas aan PEC zijn verstrekt), wat óók tot aandacht voor de breedtesport zou moeten leiden.

3. Tijdrovende gemeentelijke dienstverlening

De helft van de negentien experts ziet de tijdrovende gemeentelijke dienstverlening als een zwakte voor doorontwikkeling van de paardensector in de regio. Hierbij wordt genoemd dat het aanvragen van subsidies een ‘doolhof’ is en dat één duidelijk aanspreekpunt voor subsidies binnen de gemeenten ontbreekt. Ook geeft één expert aan dat wisselingen in de gemeenteraad invloed hebben op de continuïteit van beleid en daarmee de aandacht voor de hippische sector. Ruim de helft van de hippische organisaties gaf in de online enquête aan dat de gemeenten de komst van nieuwkomers in de sport beter zouden moeten ondersteunen (zie bijlage 5).

‘Daar zijn wellicht subsidies voor, maar dat is zo’n doolhof om daar iets van te vinden.’ (sport en houderij, Venray)

Bijna de helft van de negentien experts geeft aan dat de regelgeving rond bestemmingsplannen en stikstofmaatregelen een rem zet op een soepel lopend proces van de aankoop van gronden door paardenorganisaties in Grandorse (zie ook Häggblom et al., 2008). Een deel van de experts heeft daarvoor begrip, omdat zij inzien dat de gemeente zich moet houden aan landelijke wetgeving en (tijdrovende) procedures. Een ander deel van de experts toont niet dezelfde mate van begrip en ervaart dit als een gemeente die onnodig ingewikkeld en traag handelt. Drie experts geven aan dat klanten zijn afgehaakt in de afgelopen jaren, bijvoorbeeld omdat het rondkrijgen van vergunningen voor die klanten te lang duurde.

‘Het heeft te lang geduurd voordat alle vergunningen rond waren en dan had daar [Grandorse] meer kunnen ontwikkelen. (...) Maar van tevoren was dat ook een trage en langdurige situatie met klanten die zich daar wilden vestigen. En er zijn er ook die afgehaakt zijn. Maar toen daarna kwam de stikstof, daar kon de gemeente natuurlijk niks aan doen, maar daarvoor was dat een zeer trage medewerking van de gemeente ja.’ (sport en houderij, Horst aan de Maas)

‘Ja, maar dat is die continuïteit en dat ondernemerschap binnen de overheid. Als je echt iets wilt regelen, echt iets wilt boosten, dan moet je een paar kopstukken hebben die daar langdurig de schouders onder zetten.’ (toeleveranciers en dienstverlening, expert niet woonachtig in een van de drie gemeenten)

‘Ik zou daar gewoon een medewerker op zetten. Gewoon een medewerker die bepaalde praktische bezwaren, die de vooruitgang remmen, gewoon uit de weg ruimt. Niet alleen maar er een verslag van schrijft, maar er ook iets mee doet. Daar moet je echt in investeren, dat je daar iemand tussen zet.’ (toeleveranciers en dienstverlening, expert niet woonachtig in een van de drie gemeenten)

Bestuurlijke wisselingen (wethouders) zijn enkele experts eveneens een doorn in het oog, omdat die de soepele afhandeling van dossiers over de paardensector belemmeren. Bovendien gaat deze gepaard met onzekerheid, omdat bestuurders niet allemaal even veel kennis van de paardensector hebben en op verschillende manieren werken (o.a. de mate waarin werk wordt uitbesteed aan beleidsmakers). De uitvoering van het beleid hangt te veel af van de (wisselende) personen die op het gemeentehuis werken, en dat leidt tot onzekerheid in de paardensector en staat het plannen op de lange termijn in de weg.

4. Economische omvang paardensector onvoldoende bekend

De lokale overheid heeft volgens de experts niet altijd goed op het netvlies dat de paardensector niet alleen gaat over verenigingen en maneges, maar ook over een professionele sector (o.a. de paardenhandel) met een verdienmodel waar jaarlijks miljoenen euro's in omgaan. Het is voor de paardensector niet makkelijk om dit goed voor het voetlicht te plaatsen. De kennis over de economische omvang van de sector is de laatste jaren toegenomen, maar niet alle betrokkenen lijken daar voldoende weet van te hebben.

5. Associatie met frauduleuze praktijken

Aan de paardenhandel lijken twijfelachtige financiële transacties te kleven. Volgens ABAB (2021a) ligt de paardensector onder een vergrootglas bij de Belastingdienst omdat het vermoeden bestaat dat er hippische ondernemers zijn die er een schaduwboekhouding op nahouden. Daarnaast wijst ABAB (2021b) op het voorkomen van frauduleuze activiteiten, zoals witwassen.¹³ Enkele experts wijzen ook op

¹³ Bij witwassen wordt geld van criminele oorsprong in het legale geldcircuit teruggebracht. Dat kan doordat de opbrengst bij de verkoop van een paard in contanten door de verkoper wordt ontvangen, zodat de oorsprong van het geld kan worden verhuuld.

dergelijke praktijken, die de beeldvorming rond kapitaalcrachtige organisaties in de paardenhandel geen goed doen. Dit straalt ook af op de rest van de paardensector.

Kansen

1. Paardensport voor toeristisch-recreatieve markt

De toeristisch-recreatieve markt biedt kansen om de paardensport te promoten en te vermarkten, omdat beoefenaren van de paardensport (in tegenstelling tot fietsers en wandelaars) in de toeristisch-recreatieve sector nog onvoldoende als kansrijke doelgroep in beeld lijken te zijn. De kansen liggen bij recreatieve ruiters in Nederland, Duitsland en België en bij zakenpartners om langer in de regio te verblijven. Het ruiter- en menroutenetwerk is in Limburg bovendien van goede kwaliteit. Dit geeft toeristisch-recreatieve organisaties, zoals bungalowparken of B&B's die een paardenaanbod willen ontwikkelen, de gelegenheid om deze kansen te benutten. De drie gemeenten (of provincie) moeten hier volgens experts een rol in spelen.

Handelaren, ruiters en grooms uit binnen- en buitenland maken gebruik van de hotels, horeca, supermarkten en andere winkels in de gemeenten en nemen vaak ook nog mensen (familieleden) mee. Daarnaast zijn recreatieve ruiters kansrijk voor dag- en verblijfsrecreatie. Met de hooggewaardeerde routestructuren en de voorzieningen met het PaardenWelkom-label is hiervoor een basis aanwezig.

'Maar mensen die evenementen bezoeken bij Peelbergen die zijn echt helemaal gefocust op de paardensport, die zijn niet op zoek naar andere zaken. Nou, ik zou het heel leuk vinden als je bezoekers krijgt die eigenlijk geïnteresseerd zijn in de sport en die zoiets hebben van 'goh, ik wil daar een weekendje verblijven'. Ik vraag me af of daar kansen liggen.' (toerisme en recreatie, Horst aan de Maas)

2. Samenwerking met de Gezondste Regio

De Gezondste Regio is een netwerk van partners en ambassadeurs die gezondheid een warm hart toedragen. Kennisinstituten, bedrijven en overheden bundelen hierbij de krachten om samen met de inwoners van Noord-Limburg de Gezondste Regio te maken. Dit betreft zowel fysieke als mentale gezondheid. Dit kan worden gezien als een kans voor de paardensector in de drie gemeenten, omdat de paardensector de gezondheid van het paard hoog in het vaandel heeft staan. Temeer omdat dierziektes en zorgen over het dierenwelzijn als een bedreiging van de sector worden gezien (zie onderstaand).

3. Vrijkomende agrarische bebouwing

Vrijkomende agrarische bebouwing biedt volgens de helft van de negentien experts kansen voor de groei en professionalisering van de paardensector. Een deel van de agrarische organisaties in de landbouw en veeteelt staat op het punt van stoppen of afbouwen. De paardensector kan een nieuwe bestemming voor dit land vormen. Hierdoor kan de paardensector blijven groeien. Ook zorgt het volgens een aantal experts voor een verbetering van het aanzicht van het landschap. Hiermee wordt bedoeld dat de paardencomplexen esthetisch meestal aantrekkelijker ogen dan (leegstaande) agrarische bedrijven (o.a. varkens-, koeien- en nertsenbedrijven). De omzetting naar paardencomplexen is een oplossing voor de agrarische transitie van de vrijkomende agrarische bebouwing. Enkele experts wijzen erop dat er niet te veel paardenbedrijven gevestigd moeten worden, omdat de paardensector het landschap dan te veel bepaalt en dit zo te eenzijdig wordt.

Te verwachten is dat de versoepeling van de regelgeving een dergelijke ontwikkeling zal bespoedigen. Om deze kans te benutten moet de betreffende gemeente op de hoogte zijn van de (on)mogelijkheden die de paardensector biedt. In vergelijking met andere Limburgse gemeenten hebben Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray deze kansen goed in het vizier.

‘We zien dat er behoorlijk wat varkensbedrijven maar ook wel koeienbedrijven, verkocht zijn aan mensen uit de omgeving maar ook zeker aan wat mensen van ver weg, buitenlandse bedrijven. Daarmee zien we dat het landschap aan de positieve kant aan het veranderen is, want die mensen hebben wat meer te besteden. (...) Dus misschien in zijn algemeenheid dat het mooier wordt in de gemeente.’ (sport en houderij, Horst aan de Maas)

‘Als je ziet dat de leegstaande agrarische bebouwing eigenlijk omgeschoffeld wordt en er komt een prachtig paardencomplex voor die paarden die in paddocks lopen. Dan denk ik ja dat is toch mooi opgelost weer.’ (toeleveranciers en dienstverlening, expert niet woonachtig in een van de drie gemeenten)

Bedreigingen

1. Onbekendheid lokale inwoners met paardensector

Doordat de paardensector enigszins ‘gesloten’ is werkt dat de onbekendheid voor buitenstaanders in de hand. Dat geldt niet in de laatste plaats voor de inwoners van Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray die geen band met paarden(sport) hebben. De onbekendheid met de paardensector draagt niet bij aan het draagvlak voor (door overheden financieel gesteunde) hippische activiteiten in de gemeenten. Eén expert benoemt dat het kappen van bomen op het terrein van Grandorse tot weerstand onder een deel van de lokale inwoners heeft geleid.

2. Dierziektes en zorgen om dierenwelzijn

De helft van de negentien experts maakt zich serieuze zorgen over dierziektes en het dierenwelzijn. De rol van de media is hierbij belangrijk. In de media worden misstanden in de hippische sector niet zelden uitgelicht en tegelijkertijd zou er in de media te weinig aandacht zijn voor alles wat wel goed gaat.

In dit kader is gewezen op de Duitse coach die tijdens de Olympische Spelen in Tokio in 2021 werd verbannen van de Olympische Spelen vanwege de ongepaste behandeling van een paard. De moderne vijfkamp gaat vanaf de Olympische Spelen van 2028 in Los Angeles verder zonder het onderdeel paardrijden, zo besloot de internationale sportfederatie waar de vijfkamp onder valt (Houston, 2017). De moderne vijfkamp stond sinds de Spelen in Stockholm in 1912 op het programma (Cornelius, 2021). In de springsport staat het paardenwelzijn niet onder druk, maar het mag niet uitgesloten worden dat daar in de toekomst ook kritische vragen over gesteld kunnen worden.

Drie experts vinden dat het in eerste instantie aan de paardensector zelf is om op een passende manier op dergelijke berichtgeving te reageren en vaker en beter te laten zien op welke manier in de praktijk met zorg met paarden wordt omgesprongen. Dat gebeurt nu nog onvoldoende. Ook mag verwacht worden dat de Wet dieren bijdraagt aan het welzijn van paarden (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2021).

‘Ja, de bedreigingen die er zijn dat is natuurlijk de media. Daar spreken wij heel veel over. Want dat zijn natuurlijk ook weer die paar rotte appels die het voor de rest verzieken. En dat is natuurlijk heel belangrijk dat wij als branche ons er heel erg van bewust zijn om ons zo goed mogelijk te profileren’ (sport en houderij, Venray)

‘Dat is voor ons toch wel een argument wat we willen doornemen in de ontwikkeling van dat gebied. Dat dat een van de onderscheidende kenmerken is, dat we het op een diervriendelijke manier gaan inrichten en dat we daaraan maximaal aandacht besteden’. (sport en houderij, Horst aan de Maas)

Wat betreft dierziektes zijn het rhinopneumonie-virus en het westnijlvirus genoemd. Als er een besmettelijk virus rondwaart, dan kan dat virus in een gebied met een hoge paardendichtheid - zoals in

Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray - makkelijker meer paarden besmetten dan in een gebied waar er minder paarden zijn. Een virus dat leidt tot veel besmettingen bij paarden kan leiden tot stilstand van het paardentransport, net zoals ten tijde van de varkenspest en gekkekoeienziekte. Dit is een ernstige bedreiging van de handel en de paardeneconomie.

3. Onvoldoende goed opgeleide professionals

Enkele experts wijzen op de nood aan goed opgeleide professionals (zie ook Hover & Heijnen, 2020). Er dreigt een (groeidend) tekort. Er is vraag naar studenten, maar het werk in de paardensector is niet voor iedereen even aantrekkelijk: inkomsten zijn relatief laag, de werkbelasting is hoog, de uren zijn onregelmatig en het werk is fysiek zwaar. Dit duwt studenten in de positie dat zij sneller kiezen voor een studierichting die niet is gericht op de paardensector, waardoor de instroom van goed opgeleide professionals in de paardensector afkalft.

4. Ontwikkelingen in andere paardenregio's

Concurrentie kan organisaties scherp houden en het beste naar boven halen, maar ontwikkelingen in andere paardenregio's kunnen de concurrentiepositie van de organisaties in de paardensector in de gemeenten Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray ook ondermijnen. Experts verwijzen in dit kader naar Equestrium (Vlaardingenveld), ontwikkelingen in de paardensector in Twente, Sentower Park (Opglabbeek, in België), Green Valley Estate (Deurne) en Tops International Arena (Valkenswaard). De twee laatstgenoemde organisaties versterken de positie van de organisaties in Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray tegelijkertijd ook, omdat zij bijdragen aan de positie van de grotere regio.

4.2 Strategie

Gegeven de in de vorige paragraaf beschreven sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen kunnen strategieën worden onderscheiden waarmee de hippische organisaties in de gemeenten Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray bij kunnen dragen aan de economische ontwikkeling van de paardensector in de drie gemeenten. De drie gemeenten moeten ervoor zorgen dat paardenorganisaties die in de gemeenten zijn gevestigd blijven en nieuwe hippische bedrijvigheid wordt aangetrokken. Een 'hippische vlucht' - waarbij paarden, sporters, trainers, grooms en fokkers hun heil elders zoeken - zoals in Ierland gebeurde (Power, 2018), moet worden voorkomen.

Hierna worden die strategieën geschetst. Deze zijn getoetst aan drie criteria:

- Past het bij de (economische) doelstelling van de drie gemeenten? (*suitability*)
- Is het naar verwachting haalbaar? (*feasibility*)
- Is er naar verwachting voldoende draagvlak in de paardensector? (*acceptability*)

1. Borgen continuïteit paardenbeleid en -kennis bij gemeenten

Met name bij wisselingen van personen op sleutelfuncties (wethouders, gemeenteraadsleden) is het zaak dat er bij gemeenten op wordt toegezien dat die de voortgang van het beleid niet in de weg staan. Ook moet bezien worden hoe de paardenkennis bij de nieuwe personen zich verhoudt tot de kennis die nodig is om de paardensector optimaal te kunnen bedienen. Indien die kennis onvoldoende aanwezig is, moet kennisoverdracht plaatsvinden.

2. Meer ondernemerschap bij gemeenten

Ondanks dat op grote schaal bekend is dat regelgeving rondom bijvoorbeeld stikstof niet door de gemeenten zelf wordt bepaald, geven zij aan dat een soepeler proces rondom de afgifte van vergunningen meer (buitenlandse) investeerders kan verleiden om zich in één van de drie gemeenten te vestigen.

Gemeenten kunnen verkennen of organisaties in de paardensector sneller kunnen worden bediend bij het aanvragen van vergunningen. Er wordt geopperd dat de gemeenten zich beter op (te verwachten) verzoeken uit de paardensector zouden kunnen voorbereiden, om zo processen te versnellen. Daarnaast verdient het aanbeveling dat gemeenten (nog beter) uitleggen dat zij het tijdspad niet altijd zelf in de hand hebben. Tot slot is er nood aan een persoon bij de gemeente die het aanspreekpunt voor de paardensector is of aan (meer) duidelijkheid over wie die persoon is.

3. Marketing paardensector in toeristisch-recreatieve sector

Mensen die vanwege hippische activiteiten de drie gemeenten bezoeken kunnen nog beter worden bediend (van paardenhandelaren tot gebruikers van ruiter- en menroutes). Hoe langer zij in de drie gemeenten verblijven, hoe groter de kans dat zij daar geld uitgeven en daarmee de economie een impuls geven.

De eerste stap is mensen verleiden om naar Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray af te reizen. Dit betreft uiteenlopende personen (van handelaren, investeerders, ruiters, groots tot bezoekers van hippische evenementen) met uiteenlopende motieven. Uit dit onderzoek rijst het beeld dat die eerste stap over het algemeen succesvol wordt gezet.

Er lijken kansen om een tweede stap te zetten en (een deel van) die personen te vertragen, door arrangementen aan te bieden in de drie gemeenten die op de betreffende doelgroep zijn toegesneden. Dit vereist kennis over de doelgroep (omvang, profiel, interesses, enzovoort).¹⁴ Het heeft er echter alle schijn van dat in de drie gemeenten - los van de reden voor bezoek aan de gemeenten (zoals het evenement of de afspraak met de makelaar) - (nog) niet veel aanvullend en passend aanbod voor de genoemde doelgroepen is. Voor winkelen en dineren wordt volgens experts al snel uitgeweken naar andere gemeenten. Bezien kan worden of, en zo ja hoe, meer aanbod voor deze doelgroepen kan worden ontwikkeld.

De derde stap is verblijven. Dit is economisch interessant, omdat een langer verblijf leidt tot meer uitgaven. Er lijken voldoende hotelkamers in de drie gemeenten beschikbaar te zijn om aan de vraag van de afgelopen jaren te voldoen (zie ook Beekers et al., 2018). Wel ontbreekt het aan hotelkamers die met vijf sterren zijn geclassificeerd. Er zijn voorbeelden van handelaren en investeerders bekend die daarom voor overnachtingen (en vaak ook dineren en winkelen) uitwijken naar andere steden, waaronder Eindhoven (Pullman Eindhoven Cocagne). In een dergelijk geval worden niet alle economische kansen in de drie gemeenten benut.

4. Stimuleren paardeninclusief beleid

Paardeninclusief beleid betekent dat de paardensector in beeld is bij de publieke en private sector als een mogelijke oplossingsrichting bij vraagstukken op het gebied van landschap, leefbaarheid, herbestemming, economie, werkgelegenheid, onderwijs en recreatie en toerisme. De afgelopen jaren zijn hier goede stappen in gezet. Paardeninclusief beleid is allerm minst vanzelfsprekend en kan vanuit de paardensector meer gestimuleerd worden.

Door een expert werd geopperd kan het voor de paardensector interessant is om te bezien of de paardensector bij kan dragen aan de doelen van de Gezondste Regio (en vice versa). De Gezondste Regio is gericht op de gezondheid van inwoners, maar kan wellicht ook worden toegepast op organisaties in de

¹⁴ Die kennis is nu niet optimaal (bij PEC worden voor zover bekend bezoekers van evenementen niet geteld en ook profielen zijn onbekend) en bezien kan worden hoe die kennis kan worden opgebouwd.

paardensector die (meer) kunnen investeren in ‘gezonde paarden’ of paardenwelzijn. In dat geval kan overwogen worden om een soort keurmerk voor een goede behandeling van paarden in het leven te roepen. Hierbij lijkt ook een rol voor organisaties buiten de drie gemeenten weggelegd (o.a. KNHS, FNRS).

5. Betere facilitering breedtesport

De paardensector in Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray is erbij gebaat als er een overzicht wordt samengesteld waarin staat wat er voor de breedtesport (paardensportverenigingen en maneges) wordt gedaan én dit extern te communiceren. Dit geldt niet in de laatste plaats voor de activiteiten die bij PEC plaatsvinden.¹⁵ Op die manier ontstaat bewijslast voor de mate waarin de breedtesport feitelijk bediend wordt. Het is namelijk niet uitgesloten dat het beeld van de mate waarin de breedtesport bediend wordt niet strookt met de feitelijke activiteiten op het gebied van breedtesport. Daarnaast is het raadzaam om te bezien of de mate waarin de breedtesport wordt bediend en gesteund in de pas loopt met de afspraken daarover, onder andere met de provincie Limburg.¹⁶

6. Proactieve externe communicatie paardensector

De paardensector is erbij gebaat als extern laagdrempelig wordt gecommuniceerd wat de sector behelst, hoe groot die is, hoe er wordt gewerkt en wat het economisch en maatschappelijk belang is. Ook de zorgvuldige omgang met dieren kan hierbij onder de aandacht worden gebracht. Dit project kan een tegenwicht bieden aan media die op bepaalde momenten de sector in een bepaald daglicht plaatsen. Mogelijk kan hierbij worden gedacht aan een korte promotiefilm die online te zien is en die via (sociale) media gedeeld kan worden.

Een voorwaarde voor dit project is een (geïntensiveerde) samenwerking tussen de verschillende organisaties in de paardensector. Een verbeterde samenwerking is tegelijkertijd een stap naar een beter georganiseerde paardensector die als collectief meer slagkracht krijgt.

7. Aantrekkelijkheid opleidingen paardensector verhogen

Aanbevolen wordt om de verkenningen rondom onderwijs op Grandorse voort te zetten. Dit betreft de realisatie van een particuliere paardenschool op Grandorse. Business Universiteit Nyenrode is in beeld om dit mede vorm te geven, evenals HAS Hogeschool Venlo en Yuverta Roermond. Hiermee kan worden gepoogd in te spelen op het tekort aan deskundig personeel op onder andere het gebied van paardenverzorging, evenementenorganisatie en management.

Ook kunnen bestaande stages anders worden ingericht, om zo opleidingen aantrekkelijker te maken. Dat kan door een stageperiode van enkele maanden niet te richten op één werkgever, maar in die periode te rouleren tussen werkgevers. Studenten kunnen dan een beter beeld van de sector krijgen en ontdekken wat voor soort werk en welke werkgever hen het beste past.

¹⁵ PEC kan overwegen concrete cijfers te presenteren over de mate waarin de breedtesport wordt bediend. Denk aan het aantal wedstrijden voor (lokale) paardensportverenigingen en het aantal deelnemers en bezoekers.

¹⁶ In een persbericht over de totstandkoming van PEC: ‘De overheid investeert 3,5 miljoen euro in de hippische gebiedsontwikkeling van Park de Peelbergen, voor de infrastructuur en breedtesport. De hippische sector zelf investeert in totaal 4 miljoen euro in het Equestrian Centre dat daar onderdeel van is.’ (Peelbergen Equestrian Centre, 2014).

8. Versterking PEC en Grandorse

Met PEC en Grandorse onderscheidt de gemeente Horst aan de Maas (en de aangrenzende gemeenten) zich van andere regio's in de wereldwijde paardeneconomie. In marketingtermen vormen PEC en Grandorse een *unique selling proposition* van de gemeente en regio. Dit stevige fundament verdient het om op voort te bouwen, omdat de relatief goede marktpositie van PEC en Grandorse in de toekomst niet gegarandeerd is.

Er is nood aan een visie voor Grandorse voor de lange termijn. De gemeente Horst aan de Maas kan hierbij de regie nemen. Belangrijke aandachtspunten hierbij zijn diversiteit en risicospreiding. Het gebied heeft baat bij een diversiteit aan organisaties die zich er vestigen, omdat organisaties elkaar dan aanvullen en versterken. Dat kan op gespannen voet komen te staan met een eventuele wens om de percelen zo snel mogelijk te verkopen (aan vergelijkbare organisaties). Een opleidingsinstituut en een paardenkliniek zijn in beeld. Risicospreiding is eveneens een punt van aandacht voor de hippische disciplines. PEC en Grandorse zijn sterk georiënteerd op springen, menen en eventing (en een beetje dressuur). Die focus maakt het gebied kwetsbaar en daarom kan bij de visieontwikkeling overwogen worden om het aantal disciplines uit te breiden (vanwege risicospreiding) of toch de focus te behouden (vanwege een specialisatie of focus op enkele marktsegmenten).

Om de marktpositie te behouden of te versterken lijkt het daarnaast raadzaam om PEC uit te breiden. De reeds geplande permanente stallen zijn daarbij een stap in de goede richting. Ook het idee om een uphill track op Grandorse te realiseren past in dit toekomstplaatje. Verder verdient het aanbeveling om grotere hallen te realiseren, omdat sommige ruiters nu soms al uitwijken naar accommodaties met grotere hallen. Uitbreiding zou het misschien mogelijk maken om te concurreren met beurzen- en evenementenlocaties, zoals het MECC of de Brabanthallen. Het is de vraag of dat strookt met de toekomstplannen en visie van PEC en Grandorse (zie hiervoor), omdat een grote uitbreiding en het betreden van nieuwe markten (zoals die van concerten en andere evenementen) om andere verdienmodellen vraagt.

9. Betrekken lokale inwoners

Ofschoon PEC en Grandorse initiatieven hebben ontplooid om lokale inwoners te betrekken, heeft dit nog niet geresulteerd in het gewenste niveau van betrokkenheid van lokale inwoners. Dit betreft onder andere het organiseren van wandelingen op Grandorse en het aanbieden van koffie en vlaai bij de horeca van PEC. Dergelijke initiatieven verdienen het om te worden herhaald. Daarnaast kan verkend worden of aanvullende projecten kunnen worden georganiseerd om de denkbeeldige drempel tot PEC en Grandorse te verlagen. PEC kan bijvoorbeeld het startpunt vormen voor een wiel- of wandeltocht, klassen van leerlingen in het basisonderwijs kunnen worden uitgenodigd en fietsers die langs de knooppunten langs PEC en Grandorse fietsen kunnen (op bepaalde dagen) worden uitgenodigd voor een lunch of iets anders. Dergelijke initiatieven dragen bij aan de bekendheid met de paarden(sport)sector. Vraag is evenwel of deze initiatieven passen in de langetermijnvisie van PEC en Grandorse.

10. Verkennen intensivering bovenlokale samenwerking

De organisaties in de gemeenten Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray die actief zijn in de paardensector hebben in de internationale markt baat bij organisaties die in de grotere regio ook actief zijn in de paardensector. Met de regio wordt verwezen naar het gebied in een straal van 150 kilometer rond Maastricht. Deze organisaties (die ook concurrerend kunnen zijn) versterken elkaar, omdat buitenlandse investeerders over de grenzen van gemeenten, regio's en landen kijken. Er is meer rendement te halen uit de samenwerking van die drie gemeenten met andere Limburgse gemeenten en aangrenzende regio's (Brabant, Belgisch Limburg en Noordrijn-Westfalen). De samenwerking kan plaatsvinden op twee fronten: ten eerste gezamenlijke marketing en communicatie, en ten tweede kennisuitwisseling (leren van elkaar om elkaar te versterken).

11. Faciliteren transitie vrijkomende agrarische bebouwing

In het agrarisch gebied komen met regelmaat gronden vrij door beëindiging van agrarische bedrijven. Waar deze ontwikkeling zich voordoet, is het raadzaam zicht te krijgen op de (on)mogelijkheden van de gronden voor de paardensector. Als een nieuwe bestemming een (economische) activiteit voor de paardensector toelaat, kan deze mogelijkheid worden verbonden met initiatieven in de paardensector.

Een groeiende paardensector biedt in het landelijk gebied zowel bedreigingen en kansen. Mogelijke bedreigingen zijn de toegankelijkheid van paden en het delen van paden met anderen (wandelaars, mountainbikers) en stank- en stofoverlast. Kansen zijn economische spin-off (o.a. toerisme en recreatie), (nieuwe) werkgelegenheid in rurale gebieden en mogelijkheden voor een esthetische impuls voor het gebied. Wel moet worden gewaakt voor een overvloed aan paarden (bedrijven).

4.3 Conclusie

Op basis van de interne analyse kunnen vijf sterktes en vijf zwaktes worden onderscheiden. Tot de sterktes behoren onder andere het vestigingsklimaat en PEC en Grandorse. De beperkte samenwerking in de paardensector en de tijdrovende gemeentelijke dienstverlening zijn zwaktes.

Een externe analyse wijst op drie kansen en vier bedreigingen. De toeristisch-recreatieve sector biedt kansen voor de paardensector, net als vrijkomende agrarische bebouwing. Dierziektes en de zorgen om het dierenwelzijn en de nood aan opgeleide werknemers vormen bedreigingen.

Op basis van de SWOT-analyse zijn elf mogelijke strategieën uiteengezet. Dit betreft onder meer het verder verbeteren van de dienstverlening van de gemeenten aan organisaties in de paardensector en het (verder) versterken van de positie van PEC en Grandorse.

5. Conclusie

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksvragen kernachtig beantwoord. Een overzicht van kerncijfers is aan het begin van de rapportage opgenomen.

Wat is de definitie van de paardensector en welke deelsectoren kunnen worden onderscheiden?

Organisaties die volledig of deels in de paardensector actief zijn, worden tot de paardensector gerekend. De marktsegmenten (deelsectoren) die in dit onderzoek zijn gebruikt, zijn 1) sport en houderij, 2) toeleveranciers en dienstverlening, 3) recreatie en toerisme, 4) onderwijs en 5) overige paardgerelateerde organisaties.

Wat is de economische omvang van de paardensector in de gemeenten Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray, uitgedrukt in a) omzet, b) toegevoegde waarde en c) betaalde werkgelegenheid?

De totale omzet in de paardensector in Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray wordt voor 2019 geraamd op 116 miljoen euro. De verkoop van kavels op Grandorse door de gemeente Horst aan de Maas is hierbij niet meegerekend.

De toegevoegde waarde bedraagt naar schatting 40.500.000 euro en de betaalde werkgelegenheid in de drie gemeenten wordt geraamd op 580 fte.

Naast de economische waarde wordt de paardensector gekenmerkt door een sociale waarde. Die is minder goed in euro's uit te drukken. Het gaat bijvoorbeeld om plezier dat beleefd wordt aan het samenzijn met paarden en het ontwikkelen of onderhouden van sociale contacten via de paardensport. Die sociale waarde is niet automatisch minder belangrijk dan de economische waarde.

Op welke manier kan de paardensector de komende tien jaar optimaal bijdragen aan de economische ontwikkeling van de drie gemeenten?

Om te kunnen schetsen op welke manier de paardensector optimaal bij kan dragen aan de economische ontwikkeling van de gemeenten is eerst de balans opgemaakt middels een SWOT-analyse (tabel 5.1).

Tabel 5.1 SWOT-analyse paardensector in Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray

Interne analyse	Externe analyse
Sterktes 1. Paarden in DNA van regio 2. Vestigingsklimaat 3. PEC en Grandorse 4. Netwerk van ruiters- en menroutes 5. Economische omvang	Kansen 1. Paardensport voor toeristisch-recreatieve markt 2. Samenwerking met de Gezondste Regio 3. Vrijkomende agrarische bebouwing
Zwaktes 1. Beperkte samenwerking in paardensector 2. Beperkte facilitering breedtesport 3. Tijdrovende gemeentelijke dienstverlening 4. Economische omvang paardensector onvoldoende bekend 5. Associatie met frauduleuze praktijken	Bedreigingen 1. Onbekendheid lokale inwoners met paardensector 2. Dierziektes en zorgen om dierenwelzijn 3. Onvoldoende goed opgeleide professionals 4. Ontwikkelingen in andere paardenregio's

Op basis van de uitkomsten van de SWOT-analyse zijn de volgende strategieën onderscheiden.

- borgen continuïteit paardenbeleid en -kennis bij gemeenten;
- meer ondernemerschap bij gemeenten;
- marketing paardensector in toeristisch-recreatieve sector;
- stimuleren paardeninclusief beleid;
- betere facilitering breedtesport;
- proactieve externe communicatie paardensector;
- aantrekkelijkheid opleidingen paardensector verhogen;
- versterking PEC en Grandorse;
- betrekken lokale inwoners;
- verkennen intensivering bovenlokale samenwerking;
- faciliteren transitie vrijkomende agrarische bebouwing.

Literatuur

ABAB (2021a). *Brancheteam paardenhouderij zet zich in voor de sector*.

<https://www.abab.nl/artikelen/brancheteam-paardenhouderij-zet-zich-in-voor-de-sector>

ABAB (2021b). *Fraude en witwassen in de paardensector*. <https://www.abab.nl/artikelen/fraude-en-witwassen-in-de-paardensector>

American Horse Council Foundation (2018). *Economic Impact of the horse industry in New York*.

Beekers, G., Gosens, T., & Roelands, B. (2018). *Hotelmarktonderzoek provincie Limburg. Rapportage februari 2018*. ZKA Leisure Consultants.

Boelhouwer, J. (2016). *Het brede-welvaartsbegrip volgens het scp*. Sociaal en Cultureel Planbureau.

BRO (2006). *Gemeente Horst aan de Maas. Bestemmingsplan Park 'De Peelbergen'*.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2021). *De Nederlandse sporteconomie 2019, 2. De sporteconomie in macro-economisch perspectief*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2021/de-nederlandse-sporteconomie-2019/2-de-sporteconomie-in-macro-economisch-perspectief>

Corbally, A. F., & Fahey, A. G. (2017). *The Contribution of the Sport Horse Industry to the Irish Economy 2017*. University College Dublin.

Cordilhac, C., & Abellan, C. (2015). Jobs in the French equine industry. In C. Vial, & R. Evans (Reds.), *The New equine economy in the 21st century* (pp. 57-59). Wageningen Academic Publishers.

Cornelius, S. (2021, 5 november). Paardrijden geschrapt uit moderne vijfkamp na dierenmishandeling op de Spelen. *Trouw*.

Cullis, J. O. (2017). Not everything that can be counted counts... *British Journal of Haematology*, 2017(177), 505-506.

De Boer, W. I. J. (2013). *CAI Beekbergen 2013. Economische impact en bezoekersprofiel*. Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN).

Defra (2004). *A report of research on the horse industry in Great Britain*. Department for Environment, Food & Rural Affairs.

De Groot, I., Henningsen, R., & Kassels, J. (2011). *EK Dressuur Rotterdam 2011. Economische impact*. Hogeschool Rotterdam/Meerwaarde Community Building.

Dijk, B., Slender, H., Ten Wolde, L., De Boer, W., Gerritsen, E., & Van de Wetering, K. H. J. (2015). *Economische betekenis en potentie van de hippische sector in Drenthe*. BMC Advies/Hanzehogeschool Groningen.

Doelzer, A. C. (2010). *Analysis of Structures and Business Operating Areas of European State Studs*. University of Applied Science Van Hall Larenstein.

EUquus (2014). *Horse Riding in Europe. EUquus Project*.

Gemeente Horst aan de Maas (2021). *Nieuwe bestuurlijke koers voor groeiend Grandorse*. Persbericht 25 januari 2021.

García-Rosell, J. C., & Äijälä, M. (2018). *Animal-based tourism in Lapland*. Lapland University of Applied Sciences.

Grefe, G., & Pickel-Chevalier, S. (2015). The equine business: the spectacular growth of a new equine segment market in France. In C. Vial, & R. Evans (Reds.), *The New equine economy in the 21st century*, (pp. 61-76). Wageningen Academic Publishers.

Häggblom, M., Rantamäki-Lahtinen, L., & Vihinen, H. (2008). *Equine sector comparison between the Netherlands, Sweden and Finland*. MTT Agrifood Research Finland.

Hamshaw, K., & Kelsey, A. (2019). *The economic contribution of equine events in Vermont*. The University of Vermont, Center for Rural Studies.

HAS Hogeschool (2016). *Hippische monitor 2016. Perspectieven op de toekomst*.

Hoogeveen, M.W., & Van Calker, K.J. (2007). *Verkenning paardenhouderij in Twente en de Achterhoek*. LEI.

Hoogeveen, M.W., & Roest, A.E. (2009). *De paardensector in Limburg en Zuidoost-Brabant. Verkenning van organisaties en innovaties*. LEI Wageningen UR.

Houston, M. (2021, 27 november). *Removal of riding from modern pentathlon approved at UIPM Congress despite CAS appeal*. <https://www.insidethegames.biz/articles/1116039/uipm-congress-2021>

Hover, P., De Boer, W.I.J., Van der Maat, K., & Davids, A. (2017). *Economische omvang en potentie paardensector Limburg*. Mulier Instituut.

Hover, P., & Van Eldert, P. (2019). *Betekenis van de hippische bedrijfstak in Overijssel: inclusief een verkenning voor de realisatie van een hippische boulevard*. Mulier Instituut.

Hover, P., & Heijnen, E. (2020). *Limburg paardensport 2030: fundament onder een nieuwe visie*. Mulier Instituut.

Hudson, S., Von Nessen, J., Meng, F., Koesters, T., & Iskender, A. (2019). *The Economic Impact of the Equine Sector on South Carolina*. University of South Carolina.

Janssen, L., & Kock, J. (2014). *Outdoor Gelderland 2014. Economische impact en bezoekersprofiel*. Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.

Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie (2015). *Nederland Paardenland. Feiten en cijfers*.

Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie (2017). *Nederland Paardenland. Paardensport, de mooiste sport van Nederland*.

Limburg Paardensport (2021). *Limburg Paardensport 3.0 Visiedocument 2022-2030*.

Mihók, Z. (2016). *Economic analysis of the horse sector and relevant topics for its sustainable development in the Equestrian Revolution*. University of Pannonia.

- Peelbergen Equestrian Centre (2014). *Hoefslag: ondernemers realiseren 'De Peelbergen'*.
- Power, J. (2018). *Unlocking the Economic Potential of the Irish Sport Horse Industry*. Horse Sport Ireland.
- PRC (2008). *De paardensector als economische en maatschappelijke actor in Vlaanderen. Een analyse van het economisch en sociaal-maatschappelijk profiel en belang van de Vlaamse paardenhouderij. Presentatie dialoogdag*.
- Rensen, J. (2012). *Kernsportplan Paardensport Gelderland 2013-2016*. Provincie Gelderland.
- Ritzen, G. (2015, 17 juli). *Waarom Nederland miljoenen verdient met paardenfokken*. NRC.
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (2016). *Bouwstenen van Bedrijvenbeleid. Hoofdstuk: Topsectoren*.
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (2021). *Welzijnseisen voor dieren: Wet dieren*. Geraadpleegd op 14 januari 2022, van <https://www.rvo.nl/onderwerpen/dierenwelzijn/wet-dieren>
- Stomps, M. (2019, 20 februari). *Nederlandse paardensector scoort internationaal*. Nieuwe Oogst. <https://www.nieuweoogst.nl/nieuws/2019/02/20/nederlandse-paardensector-scoort-internationaal>
- Stowe, C.J. (2016). *The Economic Impact of Kentucky's Equine Industry*. Department of Agricultural Economics, University of Kentucky.
- Trendpanel Paard/Stichting HIP (2019). *Is er in Nederland draagvlak voor verantwoord paardrijden & paarden houden? Nationaal onderzoek naar de opinies en percepties van de Nederlandse bevolking met betrekking tot verantwoord paardrijden, paardensport en innovatie in de paardensector in Nederland*.
- Tuck, B. (2017). *Economic Contribution of Minnesota's Horse Racing Industry*. University of Minnesota.
- Van den Adel, E. (2021). *Bedrijfsreportage Carpe Diem Equestrian Team 'Moderne architectuur met respect voor natuur'*. <https://www.horses.nl/bedrijfsreportage-carpe-diem-equestrian-team/>
- Van Schendel, A., Hover, P., & Bakker, S. (2013). *Factsheet Indoor Brabant 2013*. NHTV/Mulier Instituut.
- Verkerk, K. (2014). *Holland Horse Challenge. An Overview of the United States Equestrian Industry*. The Royal Netherlands Embassy, Washington DC.
- Willems, G. (2018). *Bestemmingsplan. Toelichting Grandorse. Gemeente Horst aan de Maas*. Pouderoyen Compagnons.
- Zest Marketing (2019). *Is er in Nederland draagvlak voor verantwoord paardrijden & paarden houden? Nationaal onderzoek naar de opinies en percepties van de Nederlandse bevolking met betrekking tot verantwoord paardrijden, paardensport en innovatie in de paardensector in Nederland*.

Bijlage 1 Opzet en respons online enquête

Online enquête

- Doelgroep: organisaties die (deels) actief zijn in de paardensector in de gemeenten Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray.
- Methode: online vragenlijst, keuze tussen Nederlandse en Engelse versie.
- Benadering respondenten: per e-mail (e-mailadressen vanuit LISA-bestand) (> 849 e-mails zijn verzonden uit naam van de wethouder van de desbetreffende gemeente) en via open link.
- Responsstimulering: oproepen van de drie gemeenten en Limburg Paardensport op sociale media.
- Periode dataverzameling: november 2021-januari 2022.

Respons

Er zijn 91 enquêtes volledig en 123 deels ingevuld (totaal: n=214) gerealiseerd. Deels ingevulde enquêtes betekent dat de organisatie ten minste tot en met vraag 4 'In welke gemeente is uw organisatie gevestigd?' heeft ingevuld.

Tabel b1.1 Respons naar vestigingsplaats (in absolute aantallen)

	Steekproef
Horst aan de Maas	76
Peel en Maas	72
Venray	50
Anders	16
Totaal	214

Tabel b1.2 Respons naar deelsector (in absolute aantallen)

	Steekproef
Fokken en houden van paarden	23
Paardensport en maneges	42
Veterinaire dienstverlening	7
Recreatie en toerisme	48
Onderwijs	3
Groothandel	7
Winkels	5
Toeleveranciers en dienstverlening	56
Overig	23
Totaal	214

Bijlage 2 Geïnterviewde experts en analyse interviews

Experts

Geraadpleegde experts op alfabetische volgorde (achternaam):

1. Mathijs van Asten - Eigenaar Van Asten-Nyberg Equestrian;
2. Rick Daniels - Hotelmanager Pillows Charme Hotel Château De Raay;
3. Paul Hendrix - Eigenaar-directeur Stal Hendrix;
4. Piet Holtermans - Oud-voorzitter stichting manege Wieneshof;
5. Trudi Houwen - Eigenares Houwen Sporthorses BV;
6. Marcel Jordan - Eigenaar Marcel Jordan Horse Transport BV;
7. Harold Kraaijvanger - Directeur Walkro Grondstoffen BV;
8. Lau van Nieuwenborg - Algemeen directeur Horse Service International;
9. Ger Poels - Voormalig eigenaar Ger Poel Horses (sinds 2020 overgenomen door dochter);
10. Giel Polman - Limburg Marketing en VVV Midden-Limburg;
11. Roy Rutten - Eigenaar Hippisch Centrum Hermkus Hof;
12. Ken Ruysen - Algemeen directeur Peelbergen Equestrian Centre;
13. Dirk van Santvoort - Directeur Van Santvoort Makelaars;
14. Efe Siyahi - Eigenaar Carpe Diem Equestrian Team;
15. Henriette Steeghs-Winkels - Eigenares Hippisch Centrum Caprilli;
16. Hans van der Sterren - Eigenaar Parkhotel en Hotel Asteria Venray;
17. Stephanie Welschen - Eigenares paardenkliniek Venlo;
18. Geert van Wijlick - Bestuurslid Limburg Paardensport;
19. Marco Zeekaf - Voorzitter Peelbergen Equestrian Centre.

Analyse

De interviews zijn met expliciete toestemming van de experts opgenomen met een dictafoon en daarna getranscribeerd.

Bijlage 3 Antwoorden op open vragen online enquête

De antwoorden op de open vragen worden hieronder opgesomd. Om zo dicht mogelijk bij de antwoorden te blijven is de letterlijke tekst overgenomen. Hierdoor is het mogelijk dat er spreektaal is weergegeven.

Vraag 2. Hoe omschrijft u in het kort de hoofdactiviteit van uw organisatie?

- (Op)fokken en basisafrichting dressuurpaarden
- Aanleg en onderhoud bedrijventerreinen, maaien van bermen en sloten, onderhoud natuurgrasvelden
- Aanleg en onderhoud tuinen en groenvoorziening Aanleg en onderhoud verhardingen voor bedrijven en particulieren
- Aanleg springbodems
- Aanleg tuinen zwembad Thuis verkoop aanverwante artikelen
- Activiteiten op het gebied van natuureducatie, natuurbeheer en cultuurhistorie, mn excursie en dagrecreatie.
- Advies RO en wetgeving
- Adviesbureau
- Adviesbureau in de Champignon sector. Van composteren tot eindproduct
- Adviseren en begeleiden van bedrijven
- Advisering
- Africhten en handel van paarden
- Agrarisch en heb geen relatie met de paardensport
- Agrarisch loonbedrijf
- Agrarisch loonwerk
- Agrarische producten en het verzorgen van uiterlijke vormgeving. denk aan stal gordijnen hoezen van zadelpakken. produceren en of monteren van reclame dragers, belettering van borden, vrachtwagens, hindernis materiaal. bewegwijzering tot interieur oplossingen zoals akoestische wanden/ panelen.
- Alles leren over het verzorgen en rijden van IJslandse Paarden.
- Als particulier meedoen aan Samen Gestelde Menwedstrijden
- Arbeidsbemiddeling
- B & B
- B&B
- Bed & breakfast en vergaderlocatie
- Behandelen van paarden met alternatieve geneeswijzen, trailerladen
- Bioscoop/theater/horeca bedrijf
- Boeken
- Bomen snoeien
- Bouw
- Bouw en hoveniersbedrijf
- Bouw en verbouw en herstel schades
- Bouw- aannemersbedrijf
- Bouwen van industriehallen / maneges / woningbouw etc
- Bouwen van woningen en utiliteitsgebouwen
- Bungalowpark en camping
- Camperplaats
- Camping en vakantiehuis
- Camping en vakantiewoning verhuur
- Camping en vakantiewoningen
- Camping en Zorgboerderij
- Coaching
- Coaching, begeleiding, gedragswetenschapper
- Consulten

- Dekenwasserij
- Detail handel dierenspecialzaak XXL
- Dienstverlening voor de tuinbouwsector, redactioneel, onderzoek, consultancy ogv plantenziekten, promotie.
- Dienstverlening, zoutstrooien gemeente venray
- Dierenartsenpraktijk met paardenkliniek
- Dom en lui
- Dressuurinstructie
- Duurzaam sportpaarden fokkerij
- Eten en drinken
- Export van springpaarden
- Fokken
- Fokken en rijden.
- Fokken van paarden
- Fokken van paarden en voortplantingsbegeleiding
- Fokken van springpaarden
- Fokken, opleiden, op concours uitbrengen en verkopen van paarden.
- Fokkerij
- Fokkerij
- Fokkerij/sportstal
- Fruitteelt en recreatie
- Geen activiteiten meer
- Geen van allen
- Gelegenheid bieden om de ruitersport van alle leeftijden in de volle breedte te beoefenen
- Geven wekelijks aan ca. 350 ruiters paard- en ponyrijles en proberen ze op een veilige en verantwoorde manier te laten genieten van de paardensport. Paardenwelzijn en veiligheid staan hoog aangeschreven!
- Gezelschapsdierenpraktijk
- Gezondheidszorg gezelschapsdieren
- Gezondheidszorg
- Grafische vormgeving in leveren van drukwerk
- Groenvoorziening, tuinaanleg en onderhoud en boomverzorging (onder andere ook eikenprocessierupsbestrijding)
- Groepsaccommodatie en Logies met ontbijt en camping/campers, vakantiehuisjes
- Groepsaccommodatie voor 20 personen verhuur voor weekenden, midweken en weken.
- Groepsaccommodatie B&B
- Groepsaccommodatie en B&B
- Groot handel in fourage en voeders
- Handel
- Handel en sport
- Het beoefenen van de paardensport en het organiseren van wedstrijden. Verhuur van manege voor stallen, fokkerijen en diversen andere paardensport gerelateerde sporten/evenementen.
- Het faciliteren en assisteren van mensen met hun sportpaarden, tijdelijke accommodatie en gelegenheid tot sportbeoefening bieden.
- Het faciliteren van logiesverblijf.
- Het houden van 5 eigen merries
- Het internationaal transport van paarden
- Het kopen, uitbrengen en verkopen van springpaarden
- Het maken van houten mallen voor de betonindustrie.
- Het organiseren van internationale menwedstrijden en WK's enkel-, twee- en vierspan paarden en pony's !!

- Het produceren en vermarkten van rundvlees
- Het trainen van mens en dier.
- Het verenigen en ondersteunen van zowel wedstrijd als recreatie menbers
- Het verkopen en bouwen/renoveren van adventure golfbanen, voetgolfbanen, voetbalbiljart banen en SupaGolf banen. Innovaties in spel- en sport op een recreatieve manier. Sinds kort gestart met de verkoop en aanleg van padelbanen.
- Het vervaardigen van staalconstructies en maatwerk interieur
- Hippisch Centrum tbv paardensport
- Hobby fokkerij
- Hobbyfokker
- Hoefsmid Het beslaan en bekappen van paarden
- Hoofdactiviteit opleiden jonge paarden springen en dressuur Hengstenhouderij en fokken Instructie
- Hoofdactiviteit: Opleiden van jonge paarden zowel springen als dressuur. Dekstation hengsten en fokkerij. Handel Instructie
- Horeca ondernemer restaurant
- Horeca, B&B, vergaderen, arrangementen gelijkwaardige werksoorten
- Horeca, theater en bioscoop bedrijf
- Hotel
- Hotelexploitatie
- Houden en eventueel stallen van pony's en paarden.
- Houden van oudere paarden
- Houden van paarden
- Hovenier, geen verbinding met paardensector
- Hovenierswerk particulieren.
- Huifkar tochten organiseren
- Ik breng mensen dichterbij zichzelf.
- Ik heb geen organisatie
- In en verkopen van springpaarden, wedstrijdssport doen om deze naar een hoger niveau te brengen
- Instructeur voor jong en oud, vereniging en individu
- Je kunt bij ons blijven slapen
- Juridische advisering
- Klussen
- Landschapsverzorging
- Logies en ontbijt
- Logies verstrekking
- Logopedie
- LOONWERK
- Lunchroom en B&B
- Management en events in hippische sector
- Manegelessen en pensionstalling
- Massage therapie
- Mediabedrijf
- MELKVEE/AKKERBOUW
- Natuurgeneeskunde
- Onderhoud van terrein en calamiteiten door weer oplossen
- Online verkoop van hoge kwaliteit paardensport producten
- Ontwerpen en produceren van custom made medailles en insignes
- Opleiden en begeleiden van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. In het bijzonder gericht op NT2 en inburgeringstrajecten. Graag maken wij, ook door persoonlijke interesse, de verbinding met de paardensport daar dieren en in het bijzonder paarden een goede uitwerking kunnen hebben op de psychosociale ontwikkeling.

- Opleiden paarden
- Opstellen bestemmingsplannen, ruimtelijke onderbouwingen, vergunningenmanagement, algemene planologische en juridische begeleiding van burgers en bedrijven in planologische kwesties
- Opvoeding
- Organisatie van nationale en internationale paardensportevenementen
- Organiseren en realiseren van bouw en interieur projecten
- Overnachten
- Overnachtingen
- Paardensport en-fokkerij.
- Paardensportvereniging waar de leden lessen kunnen nemen en we organiseren wedstrijden voor pony's en paarden dressuur en springen.
- Paardentransport
- Pensionstal en vakantieappartementen
- Psychosociale hulp aan volwassenen
- Recreatie en toerisme
- Recreatiepark met stallingen en rij en spring piste.
- Reisbureau
- Revalidatie
- Riooltechniek Civiele Techniek
- Ruitersclub
- Schoonmaken van stallen.
- Service en onderhoudsbedrijf
- Shetland stamboek, organiseren premiekeuringen etc
- Slachtpaarden
- Sport
- Sport, africhting en opleiding paarden voor de wedstrijdsport zowel springen en dressuur. Zowel springen als dressuur.
- Sport, handel en training stal.
- Sport, manege en fokkerij
- Sportpaarden handel wereld wijd.
- Sportpony's fokken
- Sportstal
- Springsport en handel
- Taxaties onroerend goed
- Telen en verkopen van asperges en kleine Horeca
- Trainen en opleiden van paarden
- Trainen en opleiden van paarden en ruiters en handel in paarden
- Trainen en uitbrengen van sportpony s op wedstrijden
- Trainen, fokken en opfokken van paarden
- Training van menpaarden
- Uitzenden en Werving&selectie
- Vakantiewoning
- Vakantiewoning / logies / B&B
- Vakantiewoning Pardoes
- Verblijfsrecreatie
- Verblijfsrecreatie (camping, bungalow) en dagrecreatie (horeca en dag attracties)
- Verbouw, renovatie en nieuwbouw woningen en bedrijfspanden
- Vereniging
- Verhuur onroerend goed
- Verhuur vakantiewoningen
- Verhuur van een vakantiehuis

- Verhuur van kleine en grote vakantiewoningen
- Verhuur van vakantiewoningen
- Verkoop en bezorging van paardenvoer, hooi, stro, vlas e.d.
- Verkoop en reparaties van zadels en toebehoren, controle op pasvorm en maken van aanpassingen aan zadels.
- Verkoop van artikelen aan de handboogsport(ers) over de hele wereld.
- Verkoop van paard gerelateerde producten
- Verkoop van vlees, vleeswaren maaltijden , online bbq en groothandel in vlees conserven
- Verkoop van voedersupplementen en andere paard gerelateerde producten. Het physio therapeutisch begeleiden van sportpaarden.
- Verkoop, reparatie, onderhoud van zadels en toebehoren en controleren en evt aanpassen vd pasvorm ervan
- Veterinaire activiteiten, maar geen paarden. Ik heb niets met paarden van doen.
- Veulenopfok en stalling van voormalige wedstrijdpaarden (pensioenpaarden of geblesseerde paarden)
- Videocontent realiseren
- Vlees verkoop
- Voeders
- Voorzitter landelijke rijvereniging de maasruiters
- Waterskien en wakeboarden horeca en terras
- We hebben een mini camping met mogelijkheden tot paardrijden en pony knuffelen
- Wij hebben een akkerbouwbedrijf en hebben af en toe hooibalen voor de paardensector
- Wij hebben een kleine camping
- Wij realiseren de bodems waar de paarden op trainen. Ook verzorgen wij het groen rondom het sportstallen/maneges
- Wij verhuren hotelkamers en hebben een restaurant. Daarnaast hebben wij een zwembad en wellnessfaciliteiten.
- Wij zijn een jong manegebedrijf dat lessen verzorgt voor alle leeftijden, wedstrijden organiseert, bezig is zelfvoorzienend te gaan fokken en zich bezighoudt met brede hippische educatie in vorm van clinics en in samenwerking met het onderwijs.
- Winkel detail handel catering

Toelichting bij vraag 17. Hoe zou u op dit moment de financiële positie van uw organisatie – voor het hippische gedeelte – omschrijven?

- Afname actieve leden
- Als vereniging kunnen we op het moment zeker grotere klap incasseren
- Betreft algemeen antwoord. wij werken nauwelijks voor hippische bedrijven.
- Corona en beperkingen
- Corona was slecht voor onze klanten uit buitenland
- Doe bijna geen zaken met klanten of bedrijven met paarden
- Door corona veel evenementen moeten afschaffen maar gelukkig niet alles
- Een groot deel van het winstgevend kapitaal is geïnvesteerd in jonge paarden. Het duurt een aantal jaar voordat dit tot uitkering kan komen. Het geld zit dus vast als investering.
- Geen echte activiteiten op hypisch terrein.
- Geen hippische activiteiten
- Geen hippische gedeelte
- Geen idee
- Gemeente Peel en Maas probeert ons te dwingen activiteiten voor de paardensport niet langer voort te zetten.
- Het enige wat ik doe is een enkel paard vaccineren
- Hobby matig
- Hobbymatig, is eigenlijk gefinancierd uit loon van externe dienstbetrekking

- Ik doe niets in de zorg voor paarden en begrijp niet waarom ik een oproep voor deze enquête krijg.
- Ik heb de paarden als hobby, maar verdien er wel wat mee.
- Ik heb ingevuld als zijnde bedrijf. Echter hebben we een zeer uit de hand gelopen hobby met >10 paarden.
- Ik heb niks met paarden te doen. Ik begrijp niet waarom ik dit in moet vullen
- Marktafhankelijk
- Momenteel zijn de bezoekers van onze accommodaties niet gerelateerd aan de hippische sector
- Ruiters / gebruikers willen te weinig betalen voor de geboden faciliteiten
- Te maken met opstart verliezen, de organisatie is op termijn winstgevend.
- Tevreden in deze moeilijke tijd
- Volstrekt onrelevante vragen voor een toeristisch bedrijf
- Voor mijn bedrijf niet/nauwelijks van toepassing
- We doen weinig voor de paardensport zijn voornamelijk bezig met loon en grondwerk
- We hebben geen hippisch gedeelte, vraag mij af waarom wij deze vragenlijst moeten invullen
- We hebben geen hippische gedeelte
- We hebben geen hippische gedeelte
- We leveren nagenoeg geen werk voor de paardensector.
- Wij doen nog niks in de paardensport
- Wij hebben € 0 omzet uit het hippische gedeelte gehad
- Wij zijn een jonge organisatie en zitten in een opbouwende fase.
- Wij zijn in augustus 2019 hier begonnen, vandaar dat de vorige vragen ook niet of nauwelijks ingevuld kunnen worden. We zijn na 1 kwartaal in corona terecht gekomen en gaan nu voor de 3e keer een crisisperiode in, terwijl we net weer licht aan het einde van de tunnel begonnen te zien.

Toelichting bij vraag 18. Hoe heeft de financiële positie van uw organisatie – voor het hippische gedeelte – zich over de laatste twee jaar ontwikkeld?

- Corona
- Corona en regelgeving
- Covid heeft mij sneller met pensioen doen gaan per 28 november 2021.
- De economie is groeiende en daardoor neemt de vraag naar paarden en hippische dienstverlening toe. De paardensector is erg gevoelig voor economische schommelingen.
- Doe nog steeds geen zaken in de hippische sector
- Door Corona minder gebruik van de faciliteiten
- Door corona minder handel
- Er is een zeer goede spaarpot opgebouwd.
- Geen activiteit in hippisch gedeelte. Sporadisch een keer gasten die een hippisch evenement bezoeken.
- Geen hippische gedeelte
- Geen invloed
- Geen invloed op gehad.
- Geen ontwikkeling voor het hippische gedeelte
- Geen werkzaamheden.
- Gestagneerde activiteiten
- Hier kan ik in deze tijden geen antwoord op geven. Het bedrijf is enorm gegroeid en ontwikkelt, in zeer positieve zin, maar daar is in de omzet natuurlijk niks van terug te zien vanwege corona.
- Ik richt me niet op de paarden
- Meer handel naar buitenland
- Momenteel zijn de bezoekers van onze accommodaties niet gerelateerd aan de hippische sector
- Starter sinds 2017..kosten en investeringen zijn hoog, maar klandizie stijgt
- Stuk minder inkomsten door covid. Geen evenementen
- Veel klanten zijn niet over gevlogen om paarden te proberen!

- Via via hebben mensen mij gevonden
- We hebben geen hippisch gedeelte, vraag mij af waarom wij deze vragenlijst moeten invullen
- We hebben geen hippische gedeelte
- Zie boven

Toelichting bij vraag 20. Hoe ziet de verwachte financiële positie van uw organisatie – voor het hippische gedeelte – er over twee jaar uit?

- Afhankelijk van de ontwikkelingen in de ruitersport speciaal de ontwikkelingen en interesse van de jeugd
- Afhankelijk van personele bezetting, uitdaging om goed personeel te vinden
- Afname leden plus covid
- Als de evenementen weer doorgang mogen vinden betekend dit voor ons veel meer werk en omzet.
- Als we moeten sluiten, gaan we naar een andere gemeente
- De financiële rek houdt bij mijn type klanten n keer op verwacht ik.
- Door Covid ga ik per 28 november met pensioen.
- Er van uitgaande dat er voor ons een keer werk uitkomt
- Geen hippische gedeelte
- Geen invloed en geen gevolg
- Hooi, stro, brok, alles is duurder geworden.
- Hoop doet leven
- Hopende beter natuurlijk maar wel realistisch blijven. Bij levend goed moeilijk te voorspellen
- Klanten komen weer naar ned
- Leden overlijden/stoppen vrij hoog tempo en de aanwas is maar beperkt.
- Markt zal aantrekken
- Meer activiteit.in overige agrarische sector. Bijv schapen.
- Momenteel zijn de bezoekers van onze accommodaties niet gerelateerd aan de hippische sector
- Paarden worden steeds duurder. Kosten zijn ook hoog.
- We gaan er mee stoppen
- We hebben geen hippische gedeelte
- Wij kunnen als bedrijf verder ontwikkelen om voor de paardensport modules te maken.

Vraag 22. Wat zijn volgens u de belangrijkste kansen voor de ontwikkeling van uw organisatie – voor het hippische gedeelte – de komende vijf jaar?

- Aantrekken van veel buitenlandse topstallen/fokkers en ruiters naar deze regio - Nichemarkt in voorplantingsbegeleiding verder uitbreiden omdat veel dierenartsen/klinieken dit zien als bijzaak of service en te duur zijn.
- De groeiende belangstelling voor de Europese wedstrijden vanuit USA en Canada 2. Transportproblematiek door Brexit zorgt ervoor dat veel mensen uit de Uk een basis op het vaste land zoeken 3. Scandinavië heeft een onaantrekkelijk wedstrijdklimaat, waardoor dat ook die mensen een basis zoeken in landen als Nederland en België
- Aantal hectares grond kopen. Alleen wordt bouwen ontzettend tegengewerkt in gemeente Leudal. Al meer dan 1 jaar bezig geweest om een vergunning rond te krijgen voor wijzigingen op een bestaande loods. Samen met een juridisch adviseur. Gemeente is onnoemelijk traag en stapelt fout op fout.
- Aantrekken van de internationale ponyhandel
- Agrarisch loonwerk
- Bouwen maneges en aanverwant
- Bouwplannen dus uitbreiding/betere functionaliteit
- Dat de handel gaat toenemen Financiële positie mensen Faciliteiten waar sport bedreven kan worden
- Dat Horst aan de Maas wereldwijd op de kaart staat als Hippisch gebied
- De economie

- De sport blijvend is, mensen bewust worden wat paarden voor hun gezondheid kunnen betekenen en ik de thuislocatie verder kan gaan uitbreiden.
- De sport in de regio, waarbij de amateurs niet vergeten mogen worden deze shoppen het meest lokaal
- Einde van corona
- Er inkomsten uit te gaan halen
- Exclusieve veulens fokken
- Geen
- Geen
- Geen affiniteit mee
- Geen kansen, weinig betekenis voor ons bedrijf.
- Geen paarden, sterker nog de paardenstal heb ik afgebroken.
- Groei van aantal hippische bedrijven
- Groei van de paardensport. Deze regio is al een echt paardensportregio, met topbedrijven waarvan er veel meedraaien in de nationale en soms internationale top van de sport. Omdat er zo veel sport en handelsstallen gevestigd zijn in deze regio is het eigenlijk alleen maar logisch dat hier steeds meer en beter de vruchten van worden geplukt
- Groei van de professionele paardensector. Doorontwikkeling van de regio in de paarden(top)sport.
- Heeft wat ons betreft geen gevolgen wat er ook zich voor doet
- Het bieden van tijdelijke huisvesting bij grote evenementen
- Het dierenwelzijn en de regelgeving
- Het geheel ingericht Grandorse terrein mits de huur niet te hoog is.
- Het oppervlakte grond rond mijn bedrijf.
- Het organiseren van wedstrijden in de binnen en buitenpiste en kijken naar evenementen die niet gerelateerd zijn aan de paardensport. Zorgen dat de vereniging niet in slaap valt. Kijken en zoeken naar nieuwe ideeën voor de paardensport. Stilstaan betekend achteruit gang.
- Het weer kunnen organiseren van een concours.
- Hopelijk aanwas jonge leden
- Internationalisatie
- Kwaliteit paarden en events
- Meer gebruikers van de faciliteiten hogere bezetting en een hogere gebruikersvergoeding om de totale kosten te dekken
- Meer samenwerking met ander verenigingen
- Meerdere overnachtingen
- Modules ontwikkelen voor de paardensport.
- Nieuwbouw van maneges en onderhoud rondom deze
- Nieuwe klanten
- Nihil. Het is een hele eigen wereld daar en zie er zelden van mensen in ons dorp
- Ontvangst gasten de peelbergen
- Ontwikkelen hippische locatie
- Ontwikkeling van paardensportbedrijven in de regio biedt kansen voor onze dienstverlening in alle facetten
- Opstellen omgevingsplan doorontwikkeling hippische activiteiten dan wel het bijstaan van belanghebbenden in hun zienswijzen/beroep tegen de uitbreidingen.
- Optimalisering eigen bedrijf zowel inkomsten vaste activa
- Peelbergen is onze grote kracht voor de toekomst
- Qua onderneming kan ik nog geen 3 maanden vooruit kijken
- Samenwerking blijven opzoeken met hippische professionals zoals tandarts, dierenarts, fysio ed om het welzijn van het paard nog beter te borgen. Innovaties laten vergezellen van metingen. Meten is nog altijd weten en daarmee geen 'belofte' alleen. Hoe meer kennis, hoe meer we met zuivere bedoelingen de sport en hobby kunnen blijven doen.
- Samenwerking met collega praktijken, en daarmee compleet pakket leveren

- Sport, ontspanning, recreatie.
- Steeds minder landbouwgrond te koop.
- Toenemende vraag naar paardensport Toenemende paardeneigenaren Verruimde kennis en inzicht over paarden en paardensport en hier als bedrijf in mee gaan, liever nog op voorlopen.
- Top Sport ruiters die vestigen in ons werk gebied.
- Uitbouwen markt kwalitatief goede paarden
- Uitbreiding in bedrijfsgebouwen, voor optimalisering van training en stalling
- Uitbreiding stallen en accommodaties voor de ruiters.
- Vasthouden aan kwaliteit Onderscheidend bezig blijven en dierenwelzijn bovenaan zetten Innovatie
- Verblijfsaccommodaties promoten bij concours e.d.
- Verkopen van paarden (er is nlm een enorme vraag)
- Volwassen sector
- Voortzetting huidige activiteiten, met meer begeleiding naar personen, daar deze steeds 'minder verstand' van paarden hebben. Blijven zorgen dat zowel mens als dier hier veilig zijn en er met respect met alles wordt omgegaan!
- We gaan stoppen
- We hebben geen hippische gedeelte en zijn niet van plan om dit op te richten
- Wellicht meer overnachtingen, door te focussen op (toeristische) bezoekers van de evenementen.
- Wij krijgen vooral met extra gasten te maken als er grotere evenementen op het ECDP zijn

Vraag 23. Wat zijn volgens u de belangrijkste bedreigingen voor de ontwikkeling van uw organisatie – voor het hippische gedeelte – de komende vijf jaar?

- Economische recessie (vergelijkbaar met 2008) - Uitblijven evenementen door Corona waardoor de belangstelling voor de sport zal dalen - Stikstof wetgeving waardoor bedrijven in de buurt van natura 2000 gebieden moeten stoppen. - Veel fokkers zijn op leeftijd en gaan stoppen en hebben geen opvolging omdat grond en bedrijven overnemen te duur is.
- Concurrentie van steeds meer aangeboden hippisch vastgoed in andere gebieden 2. Complexe wet- en regelgevingen
- 1. Ons beeld als hippische ondernemer en sportbeoefenaar over het welzijn van het paard verschilt enorm van t beeld dat de 'buitenwereld' en politiek Den Haag hebben van onze mooie sport en hobby. Het is echter wel de laatste groep die veel zeggenschap heeft over hoe wij onze paarden moeten houden. Kunnen wij over 10 of 20 jaar nog wel onze sport/hobby uitoefenen (en daarmee oa mijn werk) zoals we dat nu doen? 2. Verdere commercialisering van de sport (grote winkelketens, grote internationale partijen en evenementen) laten kleine partijen niet heel. Ik heb met mijn bedrijfje niks aan de grote stallen, internationale ruiters ed. Ik moet t vooral hebben van de regionale ruiter. Deze groep is niet groeiend in heel Nederland getuige het dalend aantal uitgegeven wedstrijdpassen.
- Andere hotels en overnachtingsplaatsen
- Concurrentie
- Concurrentie
- Concurrentie Eigen machinepark hippisch bedrijf
- Concurrentie van andere centra in voornamelijk in het buitenland. Professionele Tours van meerdere weken in Zuid Europa zijn in opkomst, het buitenseizoen is dan langer door betere weersomstandigheden in Zuid Europa.
- Corona
- Corona beperkingen van lesgeven in grote binnenmaneges
- Dat de corona maatregelen te lang aan blijven houden!
- Dat de paardenpest uitbreekt
- Dat het aantal gebruikers afneemt en de vaste kosten stijgen
- De bouw van nieuwe hotelkamers in de regio.
- De gemeente Leudal met al haar regelgevingen.
- De problemen van de organisatie Grandorse

- Draagvlak omgang paard in de maatschappij
- Economie en corona en de mensheid
- Embryotransplantatie en ICSI voornamelijk in buitenland.
- Financiële crisis
- Geen
- Geen
- Geen bedreigingen, weinig betekenis voor ons bedrijf.
- Geen enkele, anders dan door de kap van bossen de vermindering van het woon- en leefklimaat. Het afschakelen van de drukke werkdag kan steeds minder in de vrije natuur. Zeer ongewenst en hiermee deel ik tevens de mening van overige omwonenden.
- Geen hippische gedeelte
- Gemeente Peel en Maas
- Grote ruitersportzaken zoals Emmers bij Peelbergen
- Het aantal vrijwilligers dat ieder jaar minder wordt.
- Het niet transparant zijn van de sector richting de buitenwereld, steeds meer regelgeving vanuit de overheid.
- Het ontbreken van verkeers/waarschuwborden dat er hier paarden lopen. Verkeer (wat hier niets te zoeken heeft) komt hier vol gas langsrijden maar ook werkverkeer. Dagelijks levensgevaarlijke situaties met jonge paarden, die schrikken ook in de weilanden en in paniek raken en daardoor uitbreken en of zichzelf verwonden. Ook veroorzaakt door zwaar landbouwverkeer dat naar de aangrenzende percelen gaat of daar ah werk zijn. Ook medewerkers van de gemeente werken niet echt mee en veroorzaken gevaarlijke situaties, vuilniswagens, postbezorgers en wegwerkers, het Waterschap (sloten schoonmaken en daarna de uitgebaggerde troep in onze afrastering dumpen) en de Provincie met hun bermbeheer. Het toestaan van vuurwerk en feestjes en orkestjes en live muziek in de aangrenzende bossen. (oa Restaurant de Beleving) Überhaupt het verlenen van een horeca vergunning in een agrarisch en uitgestrekt bos gebied is te idioot voor woorden. Paarden zijn vluchtdieren en hebben van vuurwerk of rotjes nog maanden last. Ook het toestaan van knal apparatuur in fruit en bessen percelen is een drama voor paarden.
- Het stikstof beleid. De pony's staan allemaal op 350 kg lichaamsgewicht dat klopt niet minis zijn 150 kg. kleine maar 200. kg en middenmaat en grote maat max 250.kg.
- Het uitblijven van evenementen door de pandemie
- Huisvesting internationale gasten
- Huizenbouw. Dierenwelzijnsactivisten.
- Ik voorzie geen bedreigingen
- Ik zie geen bedreigingen
- Milieuwetten, stikstof, dierenwelzijnsorganisaties.
- Mobilisatie mensen ivm corona Financiële positie mensen Regels betreft houden van paarden Regels betreft uitoefenen sport
- Nihil, wellicht op het gebied van feesten en dergelijke , bbq, buffetten enz
- Oncontroleerbare geldstromen
- Ook weer de economie
- Paardensport wordt te duur voor de amateur, minder gefokt dus minder paarden schaarste drijft de prijs omhoog. Amateur wedstrijden worden te duur om te organiseren, dus de gewone verenigingen haken af, mensen shoppen meer online waardoor ondernemingen minder kunnen besteden aan sponsoring
- Paardrijden verboden wordt en er niet meer gewerkt mag worden met dieren (paarden).
- Partij van de dieren die overal een punt van maakt
- Personele bezetting
- Regelgeving Arbeidsmigranten Mensen die zg. de dieren beschermen Drugdealers Mensen met geen fatsoen/normen en waarden

- Regels betreft corona mobiliteit mensen. Financiële kansen mensen Regels betreft omgang en houden van paarden Regels sportbeoefening (bv sportbond)
- Regels in wetgeving en vinden van personeel
- Steeds meer regelgeving Het niet transparant zijn van de sector (naar de 'niet-paardenmensen') op het gebied van dierenwelzijn
- Strengere wetgeving op het houden van dieren. Meer wetten, meer administratie etc.
- Tegenwerking door de overheid door regelgeving
- Tekort aan goede paarden
- Uitblijven echte verenigingsleden
- Vergrijzing van de ledenbestand
- Vergunningen Slechte hooi oost met gevolg dat we moeten extern hooi moeten inkopen. Stijging materiaal kosten. Stijging voer kosten
- Waar manages worden gebouwd kunnen we geen boeren werk meer doen en is de grond uit de landbouw.
- We gaan stoppen
- We hebben geen hippische gedeelte en zijn niet van plan om dit op te richten
- Wet en regelgeving voor kleinschalige bedrijven
- Zie geen bedreigingen alleen overlast

Vraag 24. Wat zijn volgens u de belangrijkste kansen voor de ontwikkeling van de paardensector in Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray de komende vijf jaar?

- Aanzuigende werking
- Blijven innoveren en investeren bij De Peelbergen, waardoor De Peelbergen net zo interessant blijft (of interessanter wordt) voor de internationale paardenwereld.
- Bundeling van kracht
- De economische groei, kennis vergroten, belangrijke leider in Limburg / Nederland worden.
- De vestiging van Equestrian Centre de Peelbergen heeft een grote aantrekkingskracht gehad voor de gehele sector. Deze faciliteiten zorgen ervoor dat er een gunstig vestigingsklimaat is ontstaan voor hippische ondernemers uit zowel binnen- als buitenland. Markt groeit nog steeds.
- Dezelfde kansen als hiervoor genoemd
- Door de ontwikkelingen rond de Peelbergen kunnen we mee liften op de groei.
- Doorgroeien op huidig succes
- Doorontwikkeling en versterken huidige beleid. Deze gemeenten hebben niet zonder reden een sprong voorwaarts gemaakt
- Economische impuls regio in diverse gerelateerd sectoren
- Einde van boerenbedrijven. Hierdoor meer beschikbaar komen van gronden en stallen.
- Faciliteren van de breedtesportbeoefenaars in de paardensport Speciaal ook de kinderen, de ouders en de recreanten iedereen de mogelijkheid bieden om de paardensport kunnen beoefenen
- Gebied heeft potentie door ligging en mogelijkheid tot huisvesten van stoeterijen en andere paardgerelateerde activiteiten. Hier moet volop ingezet worden.
- Geen concreet idee.
- Gezondheid Ontspanning Spiegelen Respect Fatsoen
- Gezondheid mensen door bezig zijn met dieren in het algemeen
- Goede sportgelegenheden voor beoefenen sport
- Groei en internationalisatie van de sector
- Grote aantrekkingskracht door samenwerking
- Helemaal vaarwel zeggen
- Het buitengebied leefbaar houden en verder te ontwikkelen voor de hippische sector door mee te denken met hippische ondernemers en investeerders.
- Het snel kunnen schakelen voor buitenlandse investeerders op het gebied van vergunningen
- Ik zou het niet weten

- Internationaal goed bezig, bouw stallen, bouw maneges in de omgeving.
- Investeren en plannen mogen verwezenlijken ivm allerlei soorten regelgevingen.
- Kennis en passie bundelen, samenwerken om een grotere markt te bedienen en een positief beeld geven van onze sport
- Kwaliteit verbeterd
- Nieuwe soorten hippische bedrijven zich vestigen in de regio.
- Nog betere faciliteiten doordat de sport zich enorm concentreert in dit gebied
- Nog groter worden
- Om er inkomsten uit te kunnen halen
- Omleiding/routes al tijdig aangeven op A73 b.v via IJsselstein en Midden Peelweg
- Ondernemers die zich niet door politiek en ambtenaren laten vertragen in hun plannen. Vrije tijd besteding in de natuur.
- Oude boerderijen worden nog verkocht voor maneges
- Paardengebied
- Regelgeving in iedere gemeente moet het zelfde zijn. En niet hier kan en mag niets terwijl bij de buurgemeente het wel kan en mag. Landelijke ruiters mogen (bijna) niets terwijl als het grote geld eraan komt mag (bijna) alles
- Regio promotie.
- Samenwerking
- Samenwerking met meerdere partijen, niet alleen commerciële maar ook gemeente en provincie.
- Stallen bij Peelbergen Meer internationale wedstrijden ook op 3-4 en evt 5 sterren niveau Voldoende nieuwe aanwas van jonge ruiters, vaak start bij maneges en die zijn er niet veel meer in gemeente Venray. Manege is iets anders dan een pensionaat!
- Sterke regio
- Uitbreiding van Hippisch gebied
- Verder professionaliseren en fiscaliseren
- Wetten en regels niet te strak handhaven
- Zoals de praktijk zich de laatste jaren manifesteert, schat de overheid paardensport kennelijk hoger in dan de belangen van overige ondernemers en burgers. Laat de paardensector hiervan gebruik maken, maar dit moet onverkort voor andere vergelijkbare ontwikkelingen gelden. Gelijke monniken, gelijke kappen.
- Zorgen dat de eigen gemeenten een goede eigen club/verenigingsaccommodatie hebben die klaar is voor paardensport op alle niveaus, zodat de buitenlanders, en nieuwe bedrijven ook naar die accommodaties komen om er gebruik van te maken. Dan heb je een win win situatie. Nu komen er veel handelsstallen maar die leveren de eigen verenigingen of gemeentes geen inkomsten op. Die komen alleen omdat het hier goedkoop is om paarden te houden en centraal om naar andere Europese wedstrijden te gaan. Je moet ze meer binden aan de eigen paarden verenigingen en regionale wedstrijden en concoursen en niet alleen aan een accommodatie als De Peelbergen bijvoorbeeld.

Vraag 25. Wat zijn volgens u de belangrijkste bedreigingen voor de ontwikkeling van de paardensector in Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray de komende vijf jaar?

- De politiek
- Corona zorgt voor weinig evenementen / wedstrijden waardoor de sportevenementen zich verplaatsen naar regio's waar dat wel is toegestaan. - Onvoldoende betaalbare faciliteiten in de regio. Grond is duur, onroerend goed is duur en bouwen is duur. Daardoor komen er alleen heel vermogende spelers aan zet en is er weinig kans voor startende hippische ondernemers. - Stikstof wetgeving en gevolgen voor beschikbare grond (grond gaat naar natuur, wordt bebouwd of komen zonneparken op)
- Ambtenarenapparaat
- Associatie met oncontroleerbare geldstromen
- Bureaucratie

- Dat in het gebied Horst aan de Maas te veel met subsidies wordt gestrooid. Kleine landelijke verenigingen gaan hierdoor kapot.
- De afname van de jeugdige ponysporters en volwassen paardensportbeoefenaars / liefhebbers Afname van de wedstrijddeelnemers
- De ontwikkeling en realisatie van vergelijkbare accommodaties als De Peelbergen in andere regio's van Nederland.
- De sector groeit steeds meer en staat internationaal steeds beter op de kaart.
- De wig tussen de sector en de burgers
- Dezelfde als hiervoor benoemd.
- Dierenactivisten
- Dierenwelzijn idioten
- Er geen verenigingen zijn, het een elite sport wordt en het financieel niet meer te betalen is voor normale gezinnen/mensen.
- Er komen steeds meer ruiters voor n hippische accommodatie maar er is te weinig grond voor die paarden. Welzijn is in het buitenland nu absoluut nog geen hot item. Dit gaat bijten in de toekomst en dan voldoen die nieuwe bedrijven niet ad nieuwe eisen. Die bedrijven zullen dan weer leeg komen op termijn.
- Financiële positie mensen
- Het krimpen van de landbouw sector waar ons bedrijf om draait
- Horst aan de maas, zou zich wat meer op het toerisme moeten storten, dan alle energie in deze poenige, pompeuze en elitaire bedrijfstak
- Imago (financiële malversaties) en pandemie
- Jonge ruiters worden geen lid meer
- Kosten hoog, moeilijk personeel te krijgen
- Landschap, ruimte, Co2 uitstoot. enz.
- Leegstand
- Mensheid
- Milieu
- Minder grond door gemeentes ter beschikking.
- Mogelijke veranderingen in huidige beleid
- Negatieve beeld van de paardensport
- Niet mogen bouwen / regelgeving
- Ontbreken van binding met de buurt bij de vestiging van buitenlandse stallen
- Onze zuiden burens , blijven investeren in sport accommodaties
- Opkomst van andere regio's met gelijke doelstellingen
- Paardensector moet schaarse ruimte delen met de bewoners van het gebied, grondeigenaren en agrariërs.
- Paardenwelzijn steeds meer in opspraak
- Regelgeving Mensen die zg. de dieren beschermen
- Regelgeving op Europees niveau
- Regelgeving voor het houden van paarden en het paardrijden komt steeds vaker in een slecht daglicht te staan betreft dierenwelzijn
- Te grote focus op de professionele sport en het daarbij voorbij lopen van de amateursport
- Te veel verschillende sportaccommodaties die niet met elkaar de agenda's overleggen
- Tegenwerking van mensen buiten de sector
- Verder commercialisering vd paardensport. het paardenwelzijn zoals de 'buitenstaander' onze branche ziet, is heel anders als ons beeld hiervan. Grotere evenementen, hogere hindernissen, langere wedstrijdperioden, extremere temperaturen bij een wedstrijd doen t imago geen goed. Ik ben er heel bang voor dat wij over een aantal jaren onze hobby/sport niet meer mogen/kunnen uitvoeren zoals t nu is.

- Vergunningen en regelgeving als deze gaat toenemen Kosten ruwvoer en stro Dierenactivisten De Peelbergen moet vaste stallen krijgen
- Weet ik niet
- Wet en regelgeving
- Zie voorgaande antwoordt
- Zorgen voor voldoende draagvlak bij lokale bevolking, met name in Kronenberg

Vraag 26. Wat zouden de gemeenten Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray als eerste moeten doen om de kansen voor uw bedrijf en de paardensector te benutten en bedreigingen af te wenden?

- Blijf meedenken en faciliteren van hippische initiatieven en geef ruimte voor nieuwe initiatieven via de omgevingswetten en bestemmingsplannen. Creëer een zo gunstig mogelijk vestigingsklimaat. - Profileer deze regio als de hippische regio in West-Europa vanuit de gemeenten. Doe dit nationaal maar ook bij internationale gelegenheden.
- Accountmanager Paard aanstellen.
- Actief meedenken om kleine ondernemers in de sector te laten ontstaan naast de grote bedrijven
- Alle gemeenten: financieel bijdragen voor innovatie en investeringen. Specifiek Gemeente Horst aan de Maas: vergunning verlenen voor de bouw van stallen. Er worden tijdens evenementen tenten geplaatst voor de stalling van honderden paarden. Dat straalt allesbehalve professionaliteit uit naar de internationale paardenwereld.
- Amateursport en dan voor ons specifiek de mensport blijven promoten en ingangen geven bij de professionele sport.
- Bestemmingsplan en Stikstof discussie zsm afwikkelen zodat de bouw van stoeterijen ook daadwerkelijk kan beginnen. Dit zal opnieuw een impuls geven. Ontsluiting aan A67 en parkeer- en vervoersbewegingen optimaliseren.
- Beter luisteren naar de eigen bewoners die al jaren paarden hebben maar alleen maar gehinderd worden omdat de gemeentes weinig begrijpen van de paardenhouderij.
- Boerenverstand gebruiken
- Controles op legale handel
- Denk dat het een prima samenwerking is, al sta ik er ver van af om goed te oordelen
- Een werkgroep in het leven roepen waar ondernemers en medewerkers van de 3 gemeenten met elkaar gaan sparren, verder moet er gezorgd worden dat de sector openstaat voor burgers die niets met de paardensport hebben, maar die wel nieuwsgierig zijn geworden. Probeer burgers een goede indruk van de paardenwereld te geven.
- Eigendommen professioneel in kaart hebben
- Er voor zorgen dat de bouwkavels rondom PEC / Grandorse verkocht en bebouwd worden.
- Faciliteren / investeren / in de breedtesport voor de paardensport beoefenaars in de gemeente Horst aan de Maas en niet alleen de Nationale en Internationale Topsport in de Peelbergen.
- Faciliteren van vergunning en vestigingsmogelijkheden
- Flexibel zijn qua uitbreiden van vergunningen, zodat investeringen gedaan kunnen worden.
- Geen idee
- Goed bekijken
- Goed en gemakkelijk bereikbaar contact Luisteren naar behoeften sector
- Goed meedenkend en werkend gemeente
- Goed onderzoeken wat de gevolgen zijn van elke stap die gezet wordt.
- Iedereen in zijn waarde laten en mensen met paarden die zich in een regio plaatsen niet heilig verklaren.
- Ik denk dat gemeente Horst zijn steun aan de paardensport heeft laten zien!
- Ik zou het niet weten
- Interesse tonen bij de plaatselijke clubs en niet alleen bij grote evenementen.
- Medewerking verlenen.

- Meedenken ipv tegenwerken.
- Minder podium geven aan mensen die zg. dieren beschermen Geen arbeidsmigranten toelaten in zg. Polenhotel. Degene die arbeidsmigranten nodig heeft, moet zelf voor huisvesting en begeleiding zorgen.
- Ontwikkeling en ondersteuning ruiterterreinen zoals bij de voetbalclubs wel gebeurt
- Openstaan voor de ondernemers
- Probeer lokale ondernemers te vinden voor diverse werk in deze sector.
- Regelgeving makkelijker maken, sneller inspelen op vragen en dan vlotter afwerken ipv steeds meer regels opleggen. vd gekke war je allemaal aan moet voldoen om iets te mogen doen, kost al een pak geld voordat je weet of je mag beginnen Wel weer goed voor de advies bureaus
- Steeds verder uitbouwen en verbeteren huidige situatie en beleid
- Stimuleringsprogramma's zowel financieel als beleidsmatig
- Subsidies verlenen aan projecten (die het welzijn van de dieren en de gezondheid van de mensen verbeteren)
- Vergunningen
- Vergunningen uitgeven
- Voor ons kan de gemeente weinig betekenen hierin. Wij hebben zelf zeer goede contacten met de grote paarden bedrijven in Peel en Maas.
- Wij acteren geheel onafhankelijk van invloeden vanuit overheden, maar zoals de Omgevingswet ook aangeeft is een goede communicatie op het juiste moment van zeer groot belang, evenals het met elkaar rekening houden en ook de belangen van bewoners nabij het gebied voldoende mee laten wegen. Noord Limburg wordt niet voor niets zo gewaardeerd om de rust, ruimte en natuur. Laat de paardensector deze ruimte niet disproportioneel invullen...
- Zorg ervoor dat er een taskforce wordt gevormd van diverse soorten ondernemers aan de ene kant en medewerkers van de gemeente aan de andere kant, zodat buitenlandse ondernemers binnen een korte tijd de mogelijkheden kunne realiseren wat ze zouden willen. Bij de Peelbergen zijn al diverse buitenlandse investeerders vertrokken omdat alles te lang duurt met bijvoorbeeld de NB vergunning en het bestemmingsplan. Zorg voor een paar discrete contacten waar boeren zich kunnen aanmelden wanneer ze hun boerderij willen verkopen, maar dit nog niet aan de grote klok willen hangen, bekijk direct de mogelijkheden voor deze objecten en zorg dat er snel gehandeld kan worden indien er kopers zijn.
- Zorgen dat kleine verenigingen de kop boven water kunnen houden en mogelijkheden voor particulieren om een pony te houden. Niet alleen op een grote pensionstal, maar ook aan huis. De aanwas in de sport begint bij de kleintjes. Veel ouders beginnen al niet aan de sport omdat t kostbaar is, ze de weg niet weten, belastingen, wetgeving enz. Jacobskruiskruid, mestboekhouding, I&R, aansprakelijkheid, plastic van voordrooghooi zou bedrijfsafval zijn (dus mag niet in de plastic container. Dit is slechts n greep uit de struggles voor n hobbyist om n paard of pony te houden. Terwijl dit wel precies mijn type klant is.
- Zorgen dat meer bedrijven zich (sneller) kunnen vestigen en de kansen benutten die er zijn. Door mensen te helpen hun vergunningen rond te krijgen.
- Zorgen dat regelgeving en vergunningen geen roet in eten gooien Stimuleren wedstrijdorganisaties/Peelbergen
- Zorgen voor meer aandacht en draagvlak in de regio. Ook voor toerisme, hotels, restaurants zit hier een hele grote kans, al profiteren die nu ook al veel van internationale ruiters die meerdere dagen blijven. Kans ligt vooral bij niet-paardenmensen die de sport wel heel mooi vinden. Als publiek en gewoon om meer draagvlak te creëren

Vraag 32. Hoe beoordeelt u in het algemeen de ruiter- en menroutes en aanverwante voorzieningen – zoals startpunten, pleisterplaatsen en watervoorzieningen – in Limburg?

- Geen ervaring mee.

- In Leudal maar beperkte ruiterroutes incl een niet sporende boswachter, die ruzie maakt met iedereen. Crosst met zijn auto alle boswegen kapot. Is brutaal en verbaal absoluut niet correct.
- Nog steeds grote potentie om nog meer te groeien en Noord Limburg als paardenregio op de kaart zetten
- Prima, maar jammer genoeg in Gemeente Peel en Maas ook vaker direct aan openbare wegen. Nu Zuid Limburg nog!
- Ruiteroversteek op gevaarlijke locaties voor menners, en over te drukke wegen, plaatselijk slecht doordachte routes.
- We zijn nog niet specifiek ingericht op deze sector
- Wij zouden in onze omgeving graag verdere uitbreiding zien van de ruiterroutes.
- Zit zelf in de organisatie, bekendheid mag aan gewerkt worden.

Vraag 34. Hieronder kunt u uw antwoorden nader toelichten en/of andere opmerkingen plaatsen.

- 'De ponysport en amateur sport verdient aandacht, de jeugdige sporter wordt de topsporter vd toekomst. Bij deze is er een kloof aan het ontstaan met de top/semi topsport
- Alles wordt voor de Topsport gedaan door een paar koplopers. Er is al jaren totaal geen aanwas van kinderen of ponyruiters meer. Binnen enkele jaren zijn veel verenigingen opgeheven. Verenigingen hebben geen geld om op hoog niveau les te kunnen geven en de betere ruitertjes krijgen al eigen priveles..en haken af bij die verenigingen. Alles wordt individueler en ieder voor zich heel jammer voor de jeugd en toekomst.. Slecht voor verenigingen en Gemeentes zelf. In Limburg vergeet men dat er meer provincies zijn met veel meer ruimte en veel gras voor paarden en veel meer ruiters en ook ponyruiters dan hier in het Zuiden. Ook zijn er landelijk veel meer wedstrijden dan er hier in Limburg georganiseerd worden. Door de leegloop van clubs komen er ook geen concoursen. Met een Peelbergen is er veel voor de Top maar niets voor de recreitieruiters meer die ook graag op concoursen gingen. Maar waar de meesten de laatste jaren gestopt zijn, want die zeggen wat moeten we daar nu gaan rijden tussen al die profs. veel te duur ook de inschrijvingen en je mag 1 rondje rijden en je kunt weer naar huis. Geen barrages bij het springen. En prijzengeld is slechts 1 op 5 terwijl 1 op 4 altijd de norm was. Dressuur ook veel topruiters en de rest doen niet mee. En de regionale wedstrijd locaties voor de amateur vallen voor die ruiters weg.
- Ben alleen betrokken bij de paarden bedrijven in Peel en Maas en hippisch centrum De Peelbergen als leverancier van drukwerk.
- positieve ontwikkeling wat betreft de laatste jaren.....Top !
- Een gebied waar paardensport zich enorm positief ontwikkeld, rij verenigingen is natuurlijk een afdeling apart in dit hele gebeuren. je moet een hippisch bedrijf of een rij vereniging natuurlijk ook zien als twee totaal verschillende dingen.
- Er ligt een grote uitdaging voor de gemeente Horst aan de Maas om nu en in de toekomst de breedtesport en liefhebbers in de paardensport / jeugd / volwassene / recreanten / verenigingen te promoten en ze beter te faciliteren. Dat de gemeente Horst aan de Maas die capaciteiten heeft laten ze zien in de Kronenberg, De Peelbergen & Grandorse waar ze een Toplocatie hebben gerealiseerd, voor de Topsport op nationaal en Internationaal niveau.
- Er moet gewaakt worden dat de paardensport niet te elitair gaat worden zodat er alleen nog maar door mensen met geld gereden kan worden. de paardensport heeft instroom van onderaf nodig. Het plezier in het paardrijden moet blijven en het moet ook haalbaar zijn dat kinderen van Jan Modaal kunnen gaan paardrijden anders hebben we over 20 jaar alleen nog maar vermogende klanten die paarden willen kopen die ze niet kunnen vinden omdat er te weinig mensen zijn die paarden goed en eerlijk kunnen opleiden.
- Er zijn zeker positieve ontwikkelingen voor de algehele paardensport in Limburg door de Peelbergen, echter lijdt de breedte/amateur sport hier ook onder. Professionals die de wedstrijden op de amateurwedstrijden volmaakte en rendabel maakte komen nu gewoon niet meer naar de kleinere wedstrijden. Voor de Mensport heeft de Peelbergen geen nadelen opgeleverd. De Organisatie die de

mensport op Grandorse ondersteunt die heeft helaas meer focus op de topsport. De basissportwedstrijden is dan ook het eerste wat geschrapt wordt als er iets tegenzit. Wat nou net de mensen zijn die zich inzetten voor de topsportwedstrijden op het terrein. Als de meest actieve wedstrijd menvereniging van Limburg en diverse leden uit Brabant zien wij dan ook geen betaalbare/acceptabele mogelijkheden bij Grandorse voor een vereniging. Wij vinden deze op het moment wel bij Manege de Vosberg te Panningen. Wij zien hier op het moment ook de beste mogelijkheden om de breedtesport van het mannen een plek te geven. Ondanks dat wij in het verleden wel een intentieverklaring hebben getekend voor de plannen bij Grandorse. Mensport is zowel bij de KNHS als in de paardensport een ondergeschoven kindje. Maar is zeker geen groep om te vergeten, hier in Limburg (het zuiden). Het zijn mensen met veel passie, kennis, echte doorzetters en zijn creatief met weinig middelen.

- Gemeente heeft bij de ontwikkeling van de nieuwe locaties achter Peelbergen veel nieuwkomers niet goed begeleid, en alles heeft veel te lang geduurd met de vergunningen!
- Goed initiatief dat gemeenten samen werken en dat deze vragenlijst is opgesteld.
- Het is goed dat er naar gekeken wordt en er aandacht voor komt. De hippische sector lijkt voor een deel een vervangende rol te kunnen spelen voor de reguliere intensieve veehouderij. Een aantal klassieke agrarische bedrijven richten zich nu al op de paardensport nadat ze gestopt zijn met de veehouderij. Hierdoor blijft er een ontwikkeling op gang op het platteland en een economische motor van betekenis. Het voorkomt dat gebieden vervallen tot leegloop/leegstand en heeft een toegevoegde landschappelijke waarde. Samen met de sportevenementen en ligging in de Eurregio heeft dit weer een aanzuigende werking op buitenlandse investeerders. Maar er is concurrentie. ook in Brabant, de Achterhoek, Friesland maar ook net over de grens in België zijn er vergelijkbare ontwikkelingen. We moeten de aandacht op deze regio gevestigd houden.
- Het is mij niet duidelijk waarom deze enquête ons is toegestuurd. Hebben geen relatie met de paardensport
- Ontzettende tegenwerking op ieder plan van Gemeente Leudal. Besluiten en communicatie duren eeuwig. Mensen worden ontslagen->geen overdracht. Alles moet weer opnieuw ingediend. Al met al zeer ontmoedigd en mega veel geld kwijt aan juridisch advies bureau.
- Paarden liefhebbers moeten stront van paarden opruimen in openbare gebieden
- Professionalisering en ondersteuning daar van door gemeente en provincie is ongezone concurrentie voor lokale verenigingen. Deze semi prof wedstrijden belemmeren de lokale verenigingswedstrijden, waardoor inkomsten van de verenigingen verder dalen
- Voor mij komt dit onderzoek 25 jaar te laat. Heb mijn stal in 2015 reeds verkocht en ben met de aanverwante artikelen doorgedaan. Ben nu per 28 november as met pensioen en ga het beduidend rustiger aan doen. Net als bij veel ruiters zijn mijn rug, knieën en heup versleten na een actieve loopbaan van ruim 60 jaar paardensport.
- Vragen over economische omvang/kosten graag buiten beschouwing laten. daar heb ik weinig idee van en juist mijn boekhouder voor. Onze paardensport ligt enorm onder de loep. Verder groei van de hele sector zal zeker wenselijk zijn maar ligt al bijna helemaal in handen van politiek Den Haag. Onze hobby en sport (en daarmee de hele paardensportsector) moet vooral zuiver blijven om m te kunnen blijven uitoefenen. Of dat dat nu een sportstal, een winkelketen of opa op de hoek die n pony in de wei heeft staan voor zijn zondagse menritje door t bos.Om binnen de regio de aanwas op peil te houden zou n grote prio mogen zijn.
- Zie eerdere reactie mbt de omvang van de natuur die in beslag wordt genomen door de paardensport (meeste sporters komen vanuit buitenland), waardoor de bewoners in of uit de directe omgeving steeds minder kunnen genieten van 'hun' natuur.

Bijlage 4 Omzet per paard

Tabel b4.1 Omzet per paard (in euro's)

Bron	Markt	Omzet per paard
Dijk et al. (2015)	Nederland (Drenthe)	4.510
Hoogeveen & Calker (2007)	Nederland	3.750
Hoogeveen & Roest (2009)	Nederland	3.653
HAS Hogeschool (2016) & Rensen (2012) ^a	Nederland	3.333
PRC (2008)	Nederland	4.329
Minimum		3.333
Maximum		4.510
Gemiddelde		3.915
Mediaan		3.750

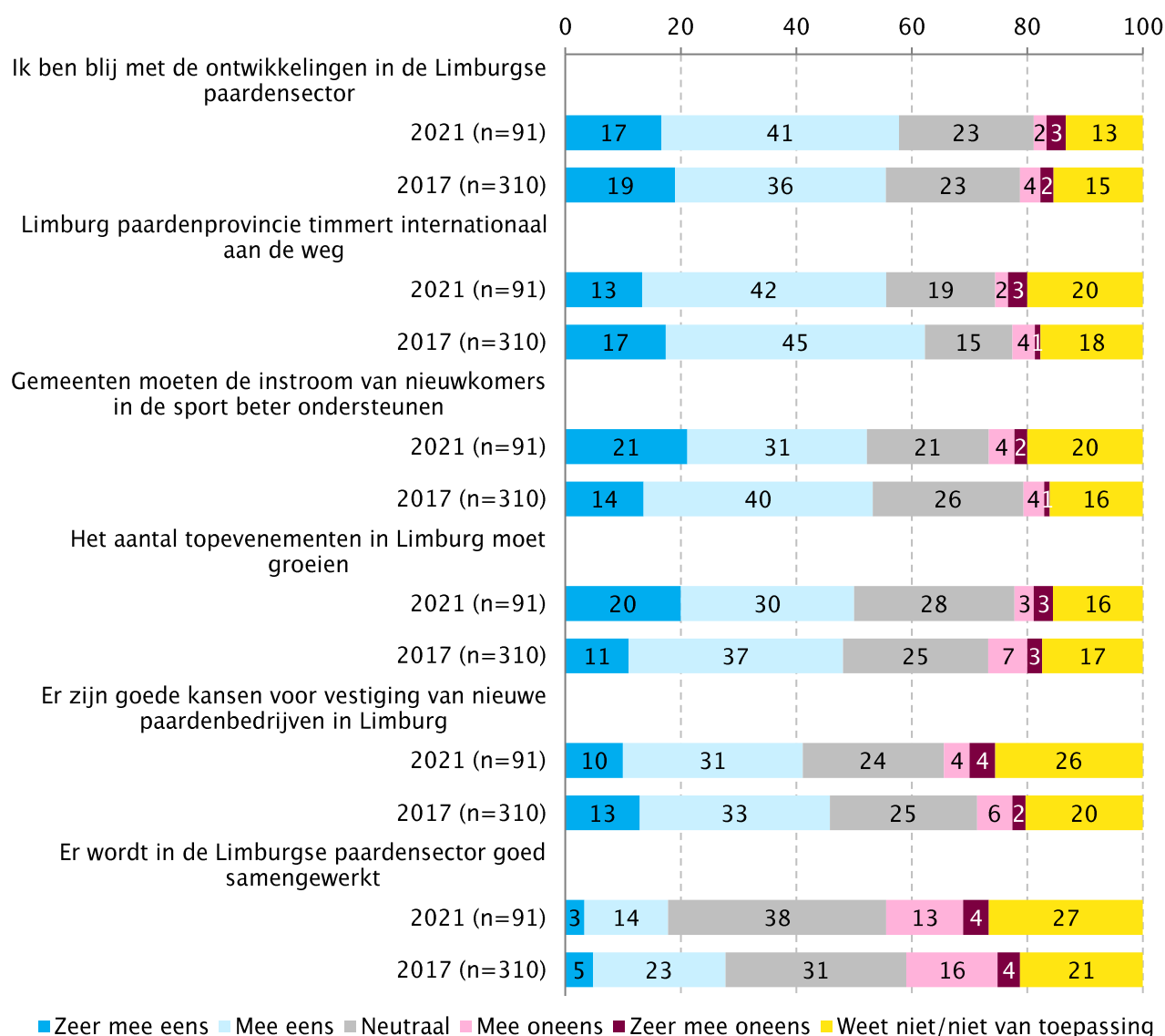
^a HAS Hogeschool (2016) raamt de omzet in de Nederlandse paardensector op 1,5 miljard euro en Rensen (2012) gaat uit van 450.000 paarden in Nederland. Op basis van deze cijfers bedraagt de gemiddelde omzet per paard 3.333 euro.

Doelzer (2010) rapporteerde over een jaarlijkse omzet per paard van 3.200 euro in Zweden. García-Rosell & Äijälä (2018) kwamen in Finland (Lapland) tot 4.900 euro. Deze cijfers zijn in de berekening buiten beschouwing gelaten omdat die geen betrekking hebben op de Nederlandse markt. Die buitenlandse cijfers laten zien dat de cijfers over Nederland niet veel verschillen van die uit Finland en Zweden.

Bijlage 5 Houding ten aanzien van stellingen

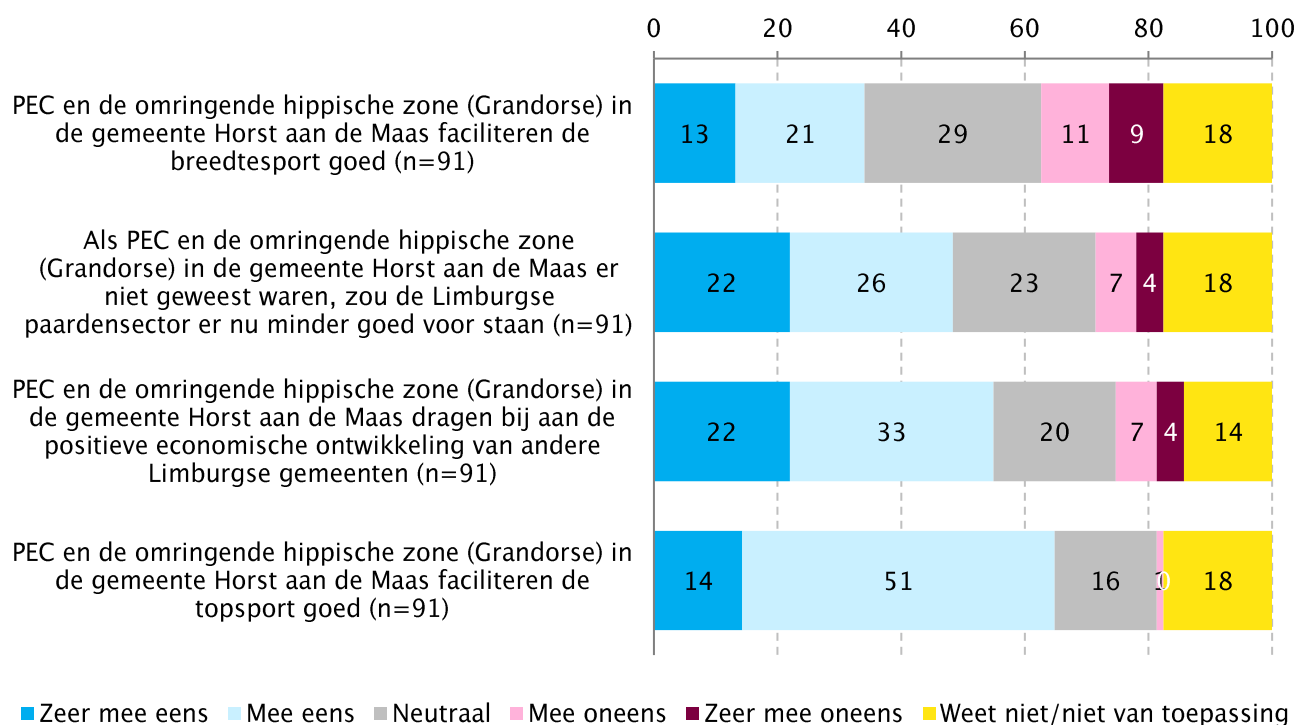
In de online enquête voor organisaties in de drie gemeenten die actief zijn in de paardensector waren stellingen opgenomen. De mate waarin de respondenten het met de stellingen eens of oneens waren wordt in de volgende figuren gevisualiseerd. Waar van toepassing zijn de resultaten vergeleken met die uit 2017, toen onder dezelfde doelgroep onderzoek werd gedaan, maar dan voor de provincie Limburg.

Figuur b5.1 Mening ten aanzien van stellingen over ontwikkelingen, profilering en gemeentelijke steun, topevenementen, nieuwe bedrijvigheid en samenwerking, van organisaties uit Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray die (deels) actief zijn in de paardensector in 2021 en organisaties die (deels) actief zijn in de paardensector in Limburg in 2017 (in procenten)



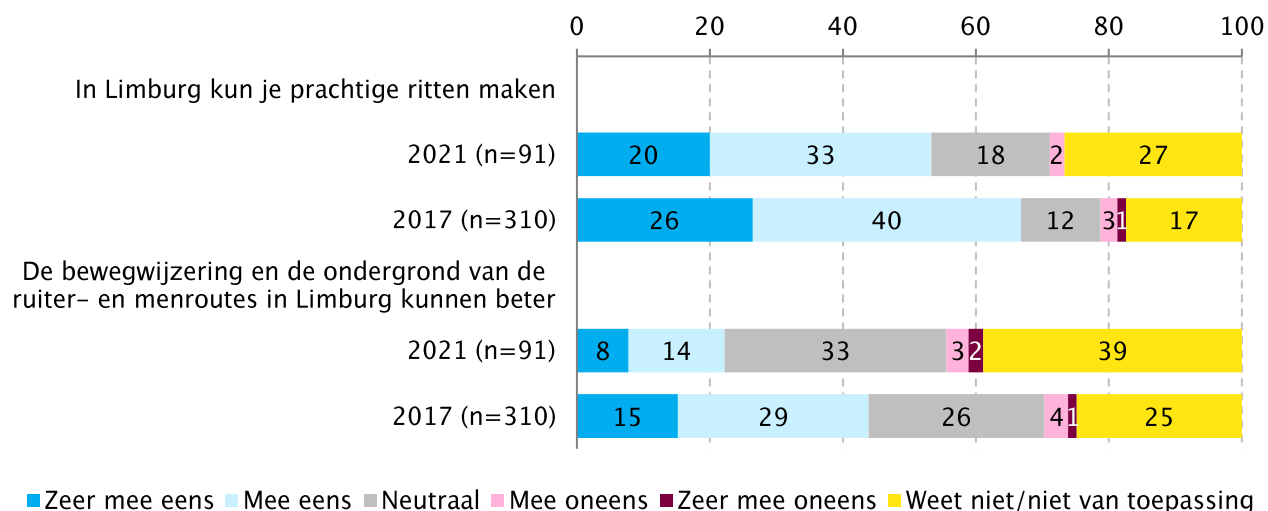
Bron: Online enquête organisaties in paardensector uit Horst aan de Maas, Peel en Maas of Venray (2021); Hover et al. (2017).

Figuur b5.2 Meningen ten aanzien van stellingen over PEC en Grandorse, organisaties uit Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray die (deels) actief zijn in de paardensector (in procenten)



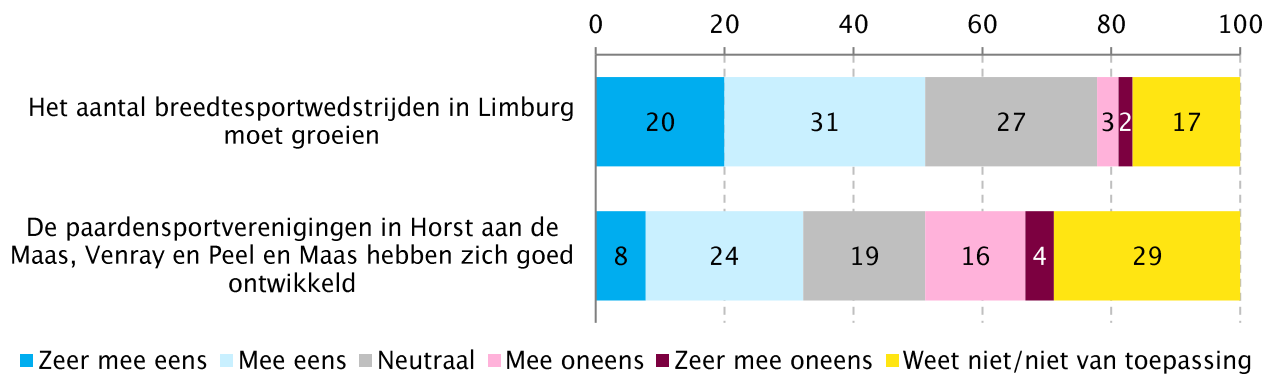
Bron: Online enquête organisaties in paardensector uit Horst aan de Maas, Peel en Maas of Venray (2021).

Figuur b5.3 Meningen ten aanzien van stellingen over breedtesport, organisaties uit Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray die (deels) actief zijn in de paardensector in 2021 en organisaties die (deels) actief zijn in de paardensector in Limburg in 2017 (in procenten)



Bron: Online enquête organisaties in paardensector uit Horst aan de Maas, Peel en Maas of Venray (2021); Hover et al. (2017).

Figuur b5.4 Meningen ten aanzien van stellingen over breedtesport, organisaties uit Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray die (deels) actief zijn in de paardensector in 2021 (in procenten)



Bron: Online enquête organisaties in paardensector uit Horst aan de Maas, Peel en Maas of Venray (2021).

